

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Pravo nije materija koja se može
dijeliti na fragmente. Po svom duhu
i u praksi pravo se ima smatrati kao
jedno i nedjeljivo.
N. Chamberlain

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Ukrajinci u Poljskoj

Borba poljskih Ukrajinaca za autonomiju — Pokušaji rješavanja ukrajinskoga pitanja — Utjecaj Podkarpatske Rusije

Mirom u Rigi marta 1921 ostvarila je Poljska skoro u cijelosti svoj ideal: da protegne svoje granice do krajeva nekadašnje Poljske za njezinih najslavnijih dana. Ali tada nisu postojala nacionalna pitanja, jer nije bilo nacionalne svijesti, ali sada mora Poljska, u svojim granicama, da računa sa velikim narodnim manjinama, kojih ima 30.9% na 32,208.076 stanovnika cijele Poljske prema službenom poljskom popisu od 1931 godine. Najveća narodna manjina su Ukrajinci, zatim Bjelorusi. Ukrajinke mnogi naučenjaci ubrajaju u Ruse, a poznati su i pod imenom Ruteni i Rusini.

Ukrajinci u Poljskoj su jedan te isti narod s Ukrajinama u Sovjetskoj Ukrajini i s takozvanim Potkarpatskim Rusima u Čehoslovačkoj. Prema tome se ukrajinski (ili rusinski ili rutenski ili ruski) narod proteže iz Rusije preko velikog dijela Poljske i čehoslovačke Podkarpatske Rusije do mađarske granice. Oni sačinjavaju većinu pučanstva u istočnoj Galiciji (vojvodstva Stanislavov, Tarnopol i Lavov) i Volinju, dok Bjelorusi sačinjavaju nadpolovičnu većinu u vojvodstvu Vilno i Poleziji, a 40% u vojvodstvu Nowgrodok, dok su i u vojvodstvu Bjalystok u velikom broju. Broj Ukrajinaca u Poljskoj, po tvrdnji samih Ukrajinaca, iznosio je 1931 oko 7 milijuna. (dok Poljska 1931 godine priznaje samo 4,200.000), a Bjelorusa ima oko 2 milijuna.

Ako se ima to na umu i gledajući na priloženu kartu, neće biti teško shvatiti zašto Poljska želi da dobije zajedničke granice s Mađarskom, uništivši tako sadašnju autonomnu republiku Podkarpatsku Rusiju u Čehoslovačkoj.

Jer autonomija Podkarpatske Rusije značila je za Ukrajinke u Poljskoj pojačanje borbe za svoju autonomiju.

Iako je najveća ukrajinska stranka u Poljskoj UNDO još prije posljednjih događaja u Čehoslovačkoj postavila zahtjev za autonomijom.

Autonomističkim zahtjevom UNDO je definitivno pao »nov kurs«, koji je u zimu 1935 godine ponudio tadašnji poljski ministar pretsjednik Koscialkowski ukrajinskoj manjini, posebno Ukrajinacima u istočnim galicijskim vojvodstvima: lavovskom, stanislavovskom i tarnopolskom, koja su ranije pripadala Austro-Ugarskoj. Četvrto vojvodstvo s ukrajinskom manjinom, t. j. volinjsko, imalo je i 1935 godine pravo na samostalnu narodnu egzistenciju. Koscialkowski je namjeravao, da učini kraj poljsko-ukrajinskoj bratoubilačkoj borbi, koja je kulminirala godinu dana ranije ubijstvom poljskog ministra unutrašnjih djela Pierackog. Ministar pretsjednik se trudio da najveću legalnu ukrajinsku stranku UNDO pridobije raznim koncesijama za saradnju s poljskom vladom i da je potpuno odijeli od terorističkih elemenata. Ispočetka je zaista imao uspjeha. Stranka UNDO je počela voditi umjereniju politiku i njezin pretsjednik Mudrij je postao potpretsjednik poljskog sejma. Od prvog dana dakako morao se boriti s jakom opozicijom u vlastitim redovima. Ta opozicija je zahtijevala, da se nekoji realni rezultati ostvare već u najskorijem vremenu, da ne bi prevladalo raspoloženje protiv »novog kursa«. Ali je uspjeh izostao.

Ukrajinska manjina u Poljskoj ni za vrijeme vlade inž. Koscialkowskog nije dobila svoje sveučilište, koje traži već čitavih dvadeset godina i u poljsku državnu službu nije primljen ni mali broj Ukrajinaca.

Pri tom su mjesne poljske organizacije nastavile svoju borbu protiv Ukrajinaca kako na privrednom, tako — i to u prvom redu — i na crkvenom polju. Već 1936 godine bila je atmosfera pomirljivosti opet razbijena. Godine 1937 je krvava bratoubilačka borba ponovno oživjela, kao što vidimo iz riječi generala Tokarzewskog, koji je za vrijeme zemljoradničkog štrajka u kolovozu prošle godine zaklinjao poljsko stanovništvo da s obzirom na sve češća »ukrajinska ubijstva« ostane složno. Pola godine kasnije je vodstvo UNDO, da ne bi izgubilo kontakt s masama, ponovno iznijelo svoje maksimalne zahtjeve, koji se odnose na autonomiju, mjesto minimalnih zahtjeva, koji nisu uzeti u obzir. Iz poljskih glasova se razabire, da se Koscialkowskov pokušaj izmirenja između poljske države i ukrajinskog stanovništva u voj-

vodstvima istočne Galicije može smatrati kao propao.

S neuspjehom politike sporazuma raste automatski opasnost terorizma. Poznato je naime iz iskustva: pada li prestiž legalnih ukrajinskih vodja, raste prestiž ilegalnih vodja i organizacija, koje rade bombama i revolverima. S time u vezi je od velikog značaja nedavno ubijstvo vodje ukrajinskih terorista pukovnika Konovaleca, koji je poginuo od bombe u Rotterdamu. Kako je poljska štampa pisala, vijest o njegovoj smrti je u ukrajinskim krajevima primljena sa žalosti i u mnogim grčko-katoličkim crkvama su održane zadušnice za pokoj njegove duše. Konavalec je smatran kao ukrajinski narodni junak. Terorističko krilo Ukrajinaca je izgubilo svog vodju, dok su se prvaci umjerenih Ukrajinaca, vodstvo UNDO, prije toga kompromitirali neuspjehom svoje politike. Time su se ukrajinske mase u vojvodstvima istočne Galicije našle bez vodja i nije čudo, što se kako javljaju poljski posmatrači, sve očiglednije orijentiraju prema komunizmu, bolje rečeno prema Sovjetskoj Uniji.

Osim toga su se poljski mjerodavni krugovi u posljednje vrijeme uvjerali, da se kao bezuspješna mora likvidirati i specijalna politika, koja je vodjena u četvrtom ukrajinskom vojvodstvu Volinju.

Cilj te politike je bio, da se nekadašnji ruski, te dakle pravoslavni Ukrajinci u Volinju drže što dalje od galicijskih grčko-katoličkih Ukrajinaca, koji su nekada bili pod Austrijom, koji su daleko svjesniji. Razlozi te politike su bili unutrašnje političke i vojne prirode. Volinje je sa svojih 36.000 kvadratnih kilometara najveća poljska provincija i s 2 milijuna stanovnika, od kojih je 70 posto Ukrajinaca, pretstavlja najnaseļljeniji kraj poljskog istoka. Razumljivo je da Poljska od samog početka toj provinciji posvećuje vanrednu pažnju. Specijalna politika, vodjena u tim krajevima, bila je spojena s imenom vojvode Jozefskog, koji je pred malo vremena opozvan.

Jozefski se trudio da polonizira time, što je ukrajinizirao. Onemogućio je svaku fluktuaciju između Ukrajinaca u Volinju i u Istočnoj Galiciji. U tu svrhu je u Volinju zabranio djelatnost ukrajinskih političkih stranaka, širenje njihovih novina, rad naprednog ukrajinskog zadrugarstva iz istočne Galicije, pa štaviše i dolazak ukrajinskih liječnika, odvjetnika i obrtnika iz istočne Galicije. Na drugoj strani se Jozefski odrekao svih pokušaja polonizacije. Naprotiv je osnovao sam ukrajinsku stranku pod imenom »ukrajinsko-volinjska unija« i osnovao je ukrajinske zadruge, škole i štamparska poduzeća. U tome ga je po-

magala grupa ukrajinskih političara, koja je — došavši iz Sovjetske Ukrajine — 1920 godine pod vodstvom atamana Petljure zajedno s Poljacima vodila borbu protiv Sovjetske Unije i poslije poraza utekla u Poljsku. Poslije nekoliko uspjeha posljednjih godina se međutim ispostavilo da eksperimentat vojvode Jozefskog ne odgovara interesima poljske države.

Volinjsko stanovništvo istina rado priznaje staranje vojvode Jozefskog za ukrajinski jezik i kulturu, ali je odbijalo poljsku državnu ideju.

Bojkotiralo je politički smisao njezinih nastojanja i pošto je na drugoj strani isključeno iz struje pravog ukrajinskog nacionalizma galicijskog kova, sve više je podlegalo susjednim sovjetskim radiostanicama u Kijevu, Harkovu i Odesi. Time se mogu protumačiti bezbrojni komunistički masovni procesi u Volinju, kao i nicanje raznih seljačkih sekta kršćansko-komunističkog karaktera. Želeći da učini kraj tome stanju, poljska vlada je opozvala vojvodu Jozefskog. Na njegovo mjesto je došao administrativni činovnik, koji treba da i u Volinju zavede nekomplikiranu praksu, koja je obična u drugim vojvodstvima.

Medjutim su posljednji događaji u Čehoslovačkoj prouzrokovali vrlo jako vrenje među Ukrajinacima cijele Poljske,

kao uostalom i među svima manjinama. Postavljanjem posebnog ministarstva Podkarpatske Rusije i autonomije tih Ukrajinaca u Čehoslovačkoj, sve je to stavilo poljsku vladu pred nove probleme. Jer sada se poljski Ukrajinci nalaze između dvije autonomne ukrajinske republike: kulturno, nacionalno i politički autonomne Podkarpatske Rusije u Čehoslovačkoj i Ukrajinske SSR u Sovjetskoj Rusiji, koja ima nacionalnu i kulturnu autonomiju.

Hoće li poljska vlada diplomatskim putevima u vanjskoj politici i popuštanjem ili pritiskom u unutarnjoj politici uspjeti da za duže vremena spriječi ukrajinske nacionalne tendencije, pokazat će bliska budućnost. (p)

ISTA PRAVA I ZA SLOVAKE U MAĐZARSKOJ

Rusinski list »Ruski Narodni Golos« u Užhorodu javlja, da je slovački narodni odbor u Budimpešti, koji zastupa 300.000 Slovaka u Mađarskoj, izdao manifest u kome se traže jednaka prava za Slovake u Mađarskoj, koja Mađžari zahtijevaju za svoje sunarodnjake u CSR.

KOSE CRTE — UKRAJINCI — VODORAVNE CRTE — BJELORUSI
KRIVE CRTE — DRŽAVNE GRANICE

KNEZ ARSEN

NJ. VIS. KNEZ ARSEN

U srijedu 19 oktobra o. g., u svome domu u Parizu, preminuo je Knez Arsen Karadjordjević. Smrt je nastupila u 13.30 sati.

Kao drugi sin srpskog Kneza Aleksandra Karadjordjevića, Knez Arsen rodio se u Temišvaru 4 aprila 1859 godine. Njegov stariji brat bio je Kralj Petar Veliki Oslobođilac.

Dosta veliki dio svoga života Knez Arsen proveo je u emigraciji. Bio je vrijeme saradnik svoga brata Kralja Petra Oslobođioca. Posljednje godine svoga života proveo je u Parizu.

Smrću Kneza Arseno Nj. Kr. Visočanstvo Knez Namjesnik Pavle gubi svoga oca.

Neka je slava Knezu Arsenu Karadjordjeviću.

URED ZA HRVATE U INOZEMSTVU

Zagreb, 25 oktobra 1938. — U posljednje vrijeme je u Zagrebu među nekim kulturnim radnicima i mladim političkim ljudima niknula ideja da se osnuje jedan ured koji bi imao za cilj da se sistematski prati život Hrvata u inozemstvu, da se prouči njihova povijest i nadju mogućnosti za uspostavljanje što jačih duhovnih veza između matere zemlje i ostalih Hrvata u svijetu.

Taj ured bi sakupljao statističke podatke o našim iseljenicima u svijetu, kao i podatke o hrvatskim naseljima na pr. u Austriji, u Južnoj Italiji, Rumunjskoj, Mađarskoj i drugdje, a poglavito podatke o stanju i razvitku onih dijelova hrvatskoga naroda koji se nalaze u neprekidnom geografskom kontinuitetu s materom zemljom, iako nisu u zajedničkim političkim granicama s maticom.

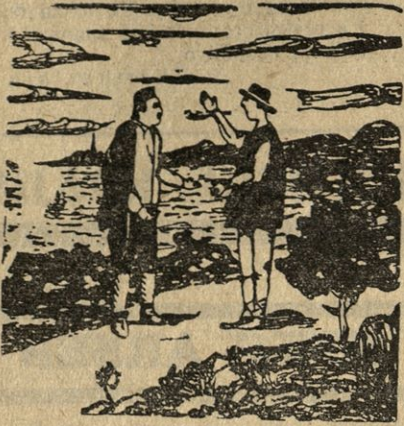
Jedan ugledni hrvatski javni radnik nam je ovih dana tumačio na koji način bi trebalo taj ured organizirati i finansirati, a već se ima u vidu i ljude koje bi se pritegnulo na saradnju.

Po svemu se čini da će ove zime doći barem do postavljanja osnovica za taj rad, a već na proljeće bi se počelo sistematskim radom, u početku u malom, a kasnije, kada bi se uspjelo zainteresirati i širu javnost za tu akciju, moglo bi se postaviti čvrste temelje jednom uredu koji bi vodio računa o svakom Hrvatu gdje god se on nalazio.

OVAJ BROJ »ISTRE« DONOSI

Ukrajinci u Poljskoj
Ured za Hrvate u inozemstvu
Kvarnerski otoci
Moji spomini iz Čehoslovačke
Istranin na Svesokolskom sletu u Pragi
O našem šćavunstvu
(Odgovor dr. A. Cilige Mati Baloti)
Naš omladinski pokret i esperanto
Historijski oktobarski dani
(Konac feljtona »Na unutarnjem frontu«)
Jurina i Franina
Kaj odlučuje?
Manjšine
Vijesti iz Julijske Krajine
Razne političke vijesti
Kulturne vijesti
Itd. itd.

JURINA I FRANINA

Jurina: — Bog daj zdravlje, Frane, ča je novega?

Franina: — Novega? Pa sve je novo. Sve se miša kako fažoli u loncu. Kunfini se miste kako da se dili komunala, ministri lete s reoplanin iz jenega kraja svita u drugi, a na svin krajin svita pucaju ljudi jeni u druge.

Jurina: — Da, da, susvita je to, moj Frane. Da se nadje jedan pametan čovik na cilen ton svitu pa da prisudi po pravici i poštenju te svadje i da uredi te kunfine.

Franina: — Ingleži su pametan narod; da se tamo ne nadje kakovi čovik od pameti i beside da to sredi.

Jurina: — Znaš ča, Frane. Da pišemo mi kakoven Ingležu neka to uredi.

Franina: — Ča kakoven lordu?

Jurina: — Vidiš ta ti valja. Ingleški lordi su prvi na svitu. Kad se ono prid dva lita počelo pucaji u Abišiniji, doša je jedan lord ča se zva Hor, pa je tako lipo stvar uredija da je rat svršija u kratko vrimu.

Franina: — A oni drugi Runcimić, si vidija, a kako je lipo umirija Češku.

Jurina: — Reka san ti ja da su Ingleži, a mašimo ingleški lordi, prvi ljudi na svitu. I još oni Čehi neće da mu podignu spomenik.

Franina: — Da sam ja na njihoven mistu, ja bi podiga spomenik kako puljski Divić onen Runcimić i onen drugon Ingležu, onen, kako se ono zove... onen ča leti s lumbrelon...

Jurina: — — Čenberliću.

Franina: — Da, ton Čenberliću bi podiga spomenik, a i još kakoven lordu.

Jurina: — Recimo onon brižnon lordu ča se već priko dva lita jedan muči da umiri one vruće Španjolce.

Franina: — Da i njemu. Jadan čovik koliko se samo namučija.

Jurina: — Ingleži, Ingleži, — to su ljudi. Prvi na svitu.

Franina: — A nad svin njima su lordi.

Jurina: — Da lordi — velika besida — puna su ti usta kad izgovoriš.

Jurina: — Pa da mu pišemo — vržimo da se neki lord zove Horčeman. Piši Frane!

Franina: — A ča ću mu pisati!

Jurina: — Piši, ja ću ti kazivati.

Ovako:
Dragi šior lorde, dodji k mome kumu Franini i meni da nan po pravici prisudiš svadje i podiliš nan kunfine od naših vrtli i naših podvornic.

Franina: — Ma ja i ti nismo u svadji i naši kunfini su na mistu.

Jurina: — Nismo mi, ma mi ćemo mu već kazati kadji ni mira i kadji su kunfini primišćeni, pa će on to urediti.

Franina: — Da te pitan ništo, Jure. Imaš ti rakovi veliki kašteja od sto kamara i boške pune zeci i jeleni.

Jurina: — Ča si munjen — ter znaš da moja potleušica ne sliča na kašteja i da su mi one dvi mendule iza kuće cila boška.

Franina: — Znan ja to, znan, ali znan da lord Horčeman mora biti neki veliki gospodin i da on neće doći ako nisu kašteji i sve na veliko.

Jurina: — Pa ćemo ga poslati u palac šiora Gvidurina, tamo će mu biti lipo, a mi ćemo doći k njemu svako jutro da mu rastumačimo za što gre.

Franina: — Jure, Jure, vidi se da si star i da gubiš bistrinu. Bože mi prosti.

Jurina: A zašto?

Franina: — Pa valja će lord Horčeman slušati bože šiora Gvidurina kod kojega bude stá, nego tebe i mene u koretin. I učiniti će onako kako mu on kaže.

Jurina: — Oslobođi nas Bože! Onda je bolje da lord Horčeman stoji doma.

Franina: Pa vidiš i sam da je bolje. Ter znaš da lordi i koretin ne moru ći skupa.

Jurina: — Ali pravica — — —

Franina: — Pravica simo, pravica tamo, ja san doša na kraju do tega da bi rekla:

Od kuge, glada i rata...

Jurina: — I ingleškoga lorda...

CHAMBERLAIN KAŽE...

»Pravo nije materija koja se može dijeliti na fragmente. Po svom duhu i u praksi, pravo se ima smatrati kao jedno i nedjeljivo. Kada se ono u rješavanju narodnosnog pitanja željelo i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dozvoliti njegova primjena i protiv samoga sebe i protiv svojih prijatelja.«

NEVILLE CHAMBERLAIN

TRST — TRŽIŠČE ZA VINO

Za Genova zavzema Trst v izvozu prvo mesto, a Benetke sledijo za Trstom v precejšnji razdalji. Tudi v izvozu vina zavzema Trst gotovo drugo mesto v Italiji, ako ne prvo. Mnogo vina gre skozi Trst le tranzitno (tuja vina). Že zaradi transporta dobiva erar v Trst veliko tujih valut, kar je posebno važno v sedanjem času. Eksport vina iz Italije znaša okoli 860.000 hektolitrov na leto (maksimum 1933 leta 866.892 hl.). 1932 so ga odposlali iz Trsta (po željeznici mnogo več kakor po morju) in sicer skupno 171.792 hl. l. 1933 202.752 hl. l. 1934 288.868 hl. l. 1935

227.418 hl. l. 1936 246.373 hl. V tem izvozu nišo bila samo italijanska vina, temveč je bilo precej grškega in španskega vina, ki je šlo skozi Trst v tuje države (posebno na sever). Tako odpade l. 1934 na španska vina 27.180 hl. Največ vina izvažala Trst v Nemčijo (skupno z Avstrijo) in sicer 208.331 hl leta 1934, in 179.897 hl leta 1936). Za njo pa sledi Češkoslovaška. Vino se nadalje izvažala v precejšnih količinah še v Brazilijo, Egipt, na Poljsko, na Malto, v Švico, nizozemsko Indijo, na Nizozemsko, v Somalijo, in Združene države.

NOVA ŠOLA

Prem, oktobra 1938. — (Agis). — Premška občina, ki šteje komaj dobrih 1600 duš, je imela nekako do leta 1928 samo eno šolo v starem šolskem poslopu na Premu. Brez dvoma je, da to poslopje že zdavnaj ni več odgovarjalo niti po številu in obsegu prostorov niti po higijeničnih predpisih. Vendar se merodajni čimtelji niso mogli odločiti, da bi zidali novo šolsko poslopje, ki bi bilo na vsak način bolj potrebno in koristno, kot pa občinsko poslopje, ki so ga zgradili pred nekaj leti. Pač pa so začeli v oddaljenejših vaseh odvarjati po privatnih hišah eno- in dvorazredne šole. Tako so že nekaj let sem skoraj vsako leto otvorili v kakšni vasi preniske občine novo šolo. Najprej je dobila svojo šolo največja med najbolj oddaljenimi vasi, in sicer Čelje. Potem so šele po daljšem presledku otvorili šolo v Sp. Bitnjah za vse bližnje vasi in naselja, lanj so jo otvorili na Janeževem brdu, ki šteje komaj 19 hišnih števil, letošnji jesen pa so otvorili dvorazredno šolo tudi v Smurjah. Šolo so namestili v privatni hiši, last posestnika Al. Kovačiča, ki ima že nad leto dni tudi dopolavoro v hiši, ali boljše rečeno, gostilno. V vsaki od teh šol poučuje le ena učiteljska moč in jih obiskujejo otroci prvih razredov, med tem ko morajo v višje razrede le na Prem. Pri nas smo tako s šolami res dobro oskrbljeni, saj smo dobili od l. 1928 dalje že 4 šole, poleg tega pa še otroški vrtec na Premu

Vzpenjača na Sv. Goru

Gorica, okt. 1938. Listi prinašajo vest, da je min. predsednik Mussolini podpisal nekaj delnic družbe, ki bo delala vzpenjačo na Sv. Goru. Žična železnica bo dolga malo manj nego 2 km. Vstopna postaja bo na cesti, ki vodi iz Solkana proti Kanalu ob vnožju Sv. Gore, druga pa bo tik cerkve. Na Sv. Goru prihaja 70.090 romarjev letno, zaradi tega bo vzpenjača služila za pospeševanje turizma. Sv. Gora je znana še zaradi bojev iz svetovne vojne. — Razlika v višini med vstopnino in končno postajo je 570 m, ki jo bo vzpenjača premagala v 5 minutah. V prometu bosta 2 kabini s kapaciteto po 25 oseb vsaka.

Uboj v Trstu

Trst, okt. 1938. Preteklega tedna se je v ul. Scoglietto zgodil umor. Neki Alojz Žerjal je z brivno britvijoo prerezal vrat 25-letni Rozaliji Godničevi, ki je takoj nato umrla zaradi izkrvavitve. Storilec je po strašnem dejanju pobegnul in policija ga zatan išče. Ugotovili so, da je Žerjal ubil Godničevu, ker mu niso dovolili njeni starši, da bi se z njo poročil. Žerjal je znan kot večkratni kaznjenc in zaradi tega so se hčerkinji starši protivili poroki.

KOLIKO JE DOBILA TRŽAŠKA POKRAJINA IZ AFRIKE.

Trst, oktobra 1938 (Agis). Po uradnih statistikah so delavci iz tržaške pokrajine, zaposleni v italijanskih kolonijah v Afriki, poslali v septembru t. l. svojem četrt milijona lir prihrankov. Po teh statistikah bi poslali delavci iz tržaške pokrajine od 1. januarja 1937 pa do konca septembra letošnjega leta skupaj 7.177.000 lir prihrankov!

KAKO SO POLJAKI ZAVZELI TJEŠIN

Pretekli teden je prinesel ugledni švicarski list »Neue Züricher Zeitung« poročilo svojega poročevalca iz tješinskega ozemlja, ki ga prinašamo dobesedno:

»Ko so Poljaki zasedli Tješin in okolico, so takoj izdali povelje, da morajo izgnati vsi nemški, češki in dvojezični napisi po trgovinah in ulicah. Vsi občinski nameštenci so bili takoj odpušteni. Cela vrsta Nemcev, Čehov in Judov je bilo takoj izgnanih. Vsa obstoječa društva so bila razpuščena. Solski popis je bil razveljavljen in bo obnovljen. Po trgovinah so bili nastavljeni komisarski vodje trgovin poljske narodnosti.

»Vsem oddajenim se je moralo čudno zdeti, da Poljaki v teku 8 dni še vedno niso zasedli vsega razmeroma malega tješinskega ozemlja, ki ni globlji od 30 km. Dne 5. oktobra so v poljskem tisku objavili uradno razlogo, da se je zasedanje zaradi tega zavleklo, ker je poljsko vojaško poveljstvo odredilo preosnovno nařta o zasedanju tješinskega ozemlja. Dne 7. oktobra, ko zasedanje še vedno ni napredovalo, je izšlo zopet uradno poročilo, da se zavlačuje iz gole obzirnosti do Čehov. Dejansko pa je bil položaj čisto drugi. Resnica je sledeča: Dne 3. oktobra so prve poljske čete dosegle kraje Trzinjez, Karvin in Lazy. Tamkaj so zasedle svoje zastave. Ponoči pa so domačini za-

stave pobrali. poljske vojake pa prepodili nazaj. To je pravi vzrok za tako imenovano »preosnovno načrta o zasedanju«, o katerem govori poljsko uradno poročilo. Dne 6. oktobra so Poljaki Trzinjez ponovno zasedli z oklopnimi vozovi in najtežim topništvo. Najprej so mesto od vseh strani obkolili, nakar šele so vanj vkorakali. V premogovnem revirju okrog Karvina se je postavilo Poljakom v bran vse prebivalstvo in vsi rudarji brez razlike narodnosti. Poljaki so se nahajali v neljubem položaju, ker vendar z odprtim bojem niso mogli opozoriti ves svet na težave, na katere so naleteli pri zasedbi, in na dejstvo, da se je vse prebivalstvo postavilo v bran proti prihajajočim adrešiteljem. Rudarji so nabili napise kot na primer: Naj ima Karvin kdor hoče, samo Poljaki ga ne smejo dobiti. Prebivalstvo je namreč zvedelo za početje Poljakov po drugih že zasedenih krajih in je bilo ogorčeno. Ljudje bi bili rajši imeli plebiscit. Končno so Poljaki kraj obkolili in ga zasedli.

»Tembolj značilno je, da so Poljaki v pospešeni naglici nadaljevali zasedanje drugih krajev. Presenetljivo je, da so že vkorakali v Bogumim, kjer prebivajo večidel le Nemci in Čehi in da so to važno železniško križišče zasedle same oklopne čete. Skozi Bogumim gre večji del prometa iz Šlezije na Balkan.«

Drobiž

— Dornberg. — Naš letošnji vinski pridelek je prav obilen, kapljica je pravo vrstna. Že do sedaj smo prodali preko 2.000 hl mošta. Cena gre preko 80 stotink za liter. Upamo, da se bo kupčija tudi nadalje lepo razvijala in si bomo nekoliko opomogli pri našem gospodarstvu, ki je zaradi številnih vzrokov tako obremenjeno.

— Gorica. — V bližini Godoviča so obmejni miličniki aretirali Ivana Krašno iz Vipave, starega 44 let, in Božidarja Krašno, starega 38 let, iz Budanj medtem, ko jim je tretji utekel. Pri preiskavi so jima našli 5.000 lir, ki naj bi služile za nakup živine. Odvedli so ju v idriške zapore.

— Gorica. — Blizu št. Petra pri Gorici se je zadnje sredo smrtno ponesrečil 24-letni Marij Jug iz Bukovice. Na neki njivi je našel granato in jo takoj skušal razstaviti. pa mu je pod udarci s kamnom eksplodirala. Dobil je hude poškodbe po vsem telesu. Sicer so mu ljudje iz bližnjih hiš takoj prihiteli na pomoč, a že pol ure po eksploziji je poškodbam podlegel.

— Gorica. — 50% popust za množestvalne družine pri vožnjah z avtobusi. Vsa avtobusna podjetja v goriški pokrajini: Ribi v Gorici, Devetak v Tolminu, Rosina v Kobaridu in Glinesini v Idriji so sklenila, da dajo članom družin s številnimi otroki pri vožnjah na njihovih progah petdesetodstotni popust. Kdor je v občini v seznamu mnogobrojnih družin, naj se zgleda pri zaupniku avtobusnih podjetij, ki je določen za vsako občino. Pri njem dobi predpisano izkaznico s fotografijo. Na podlagi te izkaznice dobi potem polovično vozovnico za posamezno vožnjo, ki jo pa sme izstaviti samo centrala podjetja. O podrobnostih postopanja naj se vsakdo pouči pri zaupniku ali v centrali.

— Opatija. — 17-letni Belasić iz Poljan se je s kolesom zaletel v avtobus. Zlomil si je nogo.

— Rijeka. — U dječjem vrtiču je u četvrtak počela školska godina. U vrtiču je upisano 189 djece. Među njima je 96 domaćih, 82 talijanska djeteta i 11 njemaćkih i madžarskih.

— Trst. — Za naslednje leto je določilo ministarstvo javnih del 3 milijone lir za gradnjo delavskih hiš.

— Trst. — Zgradili so veliko garažo za električne lokomotive.

Trst. — Umrli so: Sablič Anton 78, Sušič Ivan 71, Lukač Bruno 9, Breziger Hadrijana 2 meseca, Kante Andrej 60, Žužek por. Perin Marija 59, Milič Anton 46.

— Trst. — Pred sodiščem je bil oprošćen neki Sora, ki je težko ranil blizu barokovljanskega pristanišča Pavlo Petelinovo, ko je plaval. Z veslom jo je udaril po obrazu, tako da ji je spačil obraz za vse življenje.

— Trst. — Alojz in Leopold Požar, Josip Digiotto, Andrej Filipič in Ivan Požar so bili obsojeni na vsak 6 mesecev zapora pogojno, ker so pretepli v Vremah Perhavca Jakoba, starega 57 let.

— Trst. — 80-letni Mankoč Ivan iz Šimihela je bil obsojen na 2300 lir denarne kazni, ker je tihotapil saharin. Pred prizivnim sodiščem je bil oprošćen.

— Trst. — Uslužbenci, ki so vpisani v pokojninsko zavarovanje pri tržaškemu Lloydu, bodo morali odslej plačevati za 30 odstotkov večje prispevke.

— Trst. — Na ozemlju med skladišči tržaških ladjedelnic in mestno plinarino, so pričeli pred kratkim graditi nove tramvajске delavnice, v katerih bodo mogli od leta do leta popravljati in vzdrževati po 150 tramvajskih vozov. Stavbišče meri okrog 5.500 kv. m. Na njem grade več poslopij, mehanične delavnice, varilnico, mizarsko delavnico, skladišče in upravno poslopje.

— Trst. — Pred sodiščem je bil oprošćen Gorjan Jakob, star 26 let, iz Vrhovelj. Obtožen je bil, da je 28. februarja t. l. povzročil gozdni požar v bližini Vrhovelj. Tega dne je namreč pripravljali kosilo za tesalce, ki so delali v gozdu. Zaradi vetrčica se je ogenj razširil s primitivnega ognjišča na suho travo, ki je bila okoli in potem na gozd. Zgorelo je 20 ha gozda. Gorjan je dokazal, da ni zakrivil požara.

— Trst. — Preteklo nedeljo so tatovi udrali v trgovino urarja Ritoše in odnesli za 60.000 lir dragocenosti. Policija se je takoj podala na iskanje storilcev in jih je tudi kmalu našla. Aretirali so Bruna Bastianuttija, stanujočega v Rocolu, na katerega je padla sumnja. Pri poizvedovanju jim je mnogo koristila električna ura, ki so jo policisti našli v trgovini na tleh in ki je kazala 2.30. Tatovi so namreč izkopali luknjo v zidu in so pri tem pretrgali žice električne ure. Bastianutti ni mogel dati točnega alibija za omenjeni čas in je končno priznal tatvino. Bastianutti je končno izpovedal, da je »delal« skupno z Gorcem Viljemom, katerega so takoj na to prišli.

MALE VESTI

— Talijanski ministar korporacija naredio je, da se u buduću ne izdaju Židovima trgovačke koncesije ni dozvole za javne radove. Ujedno je obustavio već podijeljene koncesije.

— Italijanski veliki fašistički svet je odobrio načrt zakona o zbornici fašjev in korporacij. S tem prenela dosedanja parlament, na njegovo mesto stopi korporacijska zbornica. Senat ostane. Poslanci se bodo imenovali nacionalni svetovalci in bodo vsi imenovani.

— Pretsjednik Židovskog univerziteta u Jeruzalimu profesor dr. Magnes predao je talijanskom generalnom konzulu rezoluciju koju je donio glavni savjet židovskog univerziteta na svome posljednjem zasjedanju u Londonu, a u kojem se odbija subvencija talijanske vlade namjenjena održavanju katedre za talijanski jezik i literaturu. Glavni savjet Židovskog univerziteta donio je tu rezoluciju zbog novog protužidovskog stava Italije. Medjutim, nezavisno od toga, na jeruzolimskom židovskom univerzitetu i dalje će se predavati talijanski jezik i literatura. (Jevkor).

— Okrog 70 milijard frankov so stale vse vojne priprave za časa mobilizacije v pretekli krizi.

— 1800 seljačkih obitelji sa 20.000 članova naseljava talijanska vlada u Libiji. Oni putuju 28. o. mj. s 18 velikih transportnih brodova u Tripolis i Bengaziju.

— Prema londonskim informacijama doći će do ratifikacije britansko-talijanskog sporazuma tek onda, kad Italija povuče sve svoje trupe iz Španije.

— U talijanskom korporativnom parlamentu bit će zastupane Abesinija i Libija sa 12 predstavnika, inspektora rada u kolonijama i federalnih fašističkih sekretara.

— Na španjolskom ratištu nema ništa novo, osim bombardiranja Frankove avijacije u luci Valencije.

— Veći broj republikanskih bjegunaca stigao je iz Frankove Španije u luku Brest. Oni su svladali straže i pobjegli na morskou obalu, gdje su oteli jednu ladju.

— Rimski »Giornale d'Italia« piše na adresu engleske i antifašističke štampe, da Italija doduše ne želi rat, ali ga se isto tako i ne boji kao ni priprema, koje se vrše u tom cilju.

— Nakon pada Kantona i Hankaua Kinezi nastavljaju s otporom u unutrašnjosti pokrajine Kvantung.

— V zvezji z vedno večjo avtarhijo bodo povečali v Italiji tudi produkcijo sladkorne pese. Mussolini misli, da bi 165.000 ha površine posajene s sladkorno peso, zadostovalo za kritje nacionalnega konsuma sladkorja in derivatov, ki znaša 4.000.000 kvintalov.

— Bivši predsednik češkoslovaške republike dr. E. Beneš je nenadoma odpotoval na Angleško. Tu bo ostal tri do štiri tedne, nato bo odpotoval v Ameriko, kjer bo predaval na čikaški univerzi.

— Vse angleške investicije na Kitajskem so sedaj v nevarnosti vsled zavzetja Kantona s strani Japoncev. Te znašajo 50 milijard dinarjev, ameriške znašajo 16 milijard, a druge države so zastopane v manjši meri. Poleg tega je Anglija še silno zadeta, ker je Hong-Kong sedaj takorekoč odžagan.

— Pri občinskih volitvah, ki so se vršile preteklo nedeljo v Belgiji, je bila fašistična stranka (rexisti) hudo poražena. Dobila je za polovico manj glasov kot zadnjič. Nekoliko je nazadovala celo katoliška stranka. Vlade stranke so dobile večino in nekoliko povečale svoje pozicije. Izid teh volitev je značilen za presojo vpliva na javno mnenje, ki ga je izvršila nedavna kriza. V Malmediju, Eupenu in St. Vincentu (nemška mesta, ki sta prišla pod svetovni vojni pod Belgijo) so prav tako dobile (z izjemo v St. Vincentu) večino vladne stranke, dočim je nemška koalicija propadla in bila poražena.

— Trst. — Italijanski uradni list pri naša dekret na podlagi katerega bodo v bodoče napredovani v drž. službi samo poročenji in vdovci.

— Trst. — Viktor Pečar iz Herpelj je umrl v Trstu za srčno kapjo. — Alojza Baruta, starega 25 let, iz Doline so pripeljali v bolnišnico, kjer je nenadoma umrl za kapjo.

— Trst. — Tržačani popije vsak mesec 17.000 hl vina.

— Trst. — S kolesa je padla 15-letna dijakinja Lavra Peric. Dobila je lažje poškodbe na obrazu.

— Trst. — Na pravno fakulteto, ki je letos otvorena, se je upisalo 400 slušateljev.

Kvarnerski otoci Istre

Cres, Lošinj, Unije, Susak, Srakane Male i Velike, Ilovik sa Sv. Petrom

1. CRES

Najveći je otok Cres sa istoimenim gradom Cresom, gradom Osorom i sa više manjih i većih sela.

Pučanstvo, osim polovine u samom gradu Cresu i Osoru govori isključivo hrvatski.

Gradjani creski i osorski bave se morarstvom, ribarstvom i poljodjelstvom, a mnogi su kao emigranti u sjevernoj Americi. U gradu Cresu je malo brodogradilište. Ova dva grada sijela su i općina. Sela pak na istom otoku koja su blizu mora bave se pomorstvom, ribarstvom i poljodjelstvom, a ona podalje mora samo poljodjelstvom, gojeći masline, vinovu lozu i buhač. Dosta se bave i stočarstvom gajeći ovce. Osobito je bogato na ovcama selo Orlec, gdje nekoje obitelji imaju i do 1.000 ovaca. U najsjevernijem dijelu otoka oko sela Beli i u najjužnijem kraju otoka oko Punte Križa ima šuma i narod izvaža dosta drva za gorivo. Šuma je hrastova, a ima dosta i crnike, jedne suvrste hrasta. U okolici grada Cresu su veliki nasadi maslina od kojih dobivaju dosta fino ulje, koje izažimlju hidrauličnim tijeskovima, a radja više od potrebe. Gojenje žitarica je na cijelom otoku neznačajno. U ribarstvu se najviše ističe lov srdjela i tuna.

Po selima se ženske oblače u narodno odijelo, koje lagano propada. U Cresu se na više mjesta kopa bauxit.

2. LOŠINJ

Otok Lošinj sa dva gradića istoga imena (Mali Lošinj i Veliki Lošinj ili Velo Selo po starijem nazivu) i sa tri sela Nerezine, Sv. Jakov i Čunski, južnije je od Cresu. U gradiću Lošinju pučanstvo se bavi ponajviše pomorstvom, gradnjom brodova i ribarstvom. Poljodjelstvo je skoro posve propalo; još se malo goje masline. Blizu grada Lošinja nalazi se uvala Čikat sa lijepim palačama i hotelima, te borovim šumicama. U blizini se nalazi i crkvice na čast najvještenja Marijina, te je 25. III. velika svečanost. Sagrađiše je stari Lošinjsani mornari.

U Malom Lošinju je nautička i komplementarna škola i sijelo općine, te tvornica za konzerviranje srdjela. Govori se skoro posve talijanski. Kod Malog Lošinja je otok Lošinj prosječen na mjestu zvanom Privlaka za prolaz brodova.

Varošica Veliki Lošinj broji, oko 1.300 stanovnika koji govore više hrvatski negoli talijanski. Pučanstvo se bavi poljodjelstvom gojeći maslinu, lozu i povrće. Hrvati se bave više poljodjelstvom, a Talijani ribarstvom i pomorstvom.

Mnogo ih je emigriralo u Ameriku. Veliki Lošinj je sijelo općine.

Nerezine je najveće selo na otoku, sijelo je općine. Stanovništvo govori hrvatski i talijanski, dok su pred 30 godina svi govorili isključivo hrvatski.

Pučanstvo se bavi mnogo pomorstvom, nešto poljodjelstvom, ribarstvom i stočarstvom. Ponajviše se izvozi drvo u Mletke. Goji se maslina i loza. Ima oko 1.200 stanovnika. Sv. Jakov je manji od Nerezine (oko 500 stanovnika), spada pod općinu Nerezine. Govori se hrvatski, te je uopće istog karaktera i uvjeti življenja su kao i u Nerezinama. U ovim dvama selima se do najkasnije uzdržavala narodna nošnja na ovom otoku.

MANJŠINE

Oktoabrski zvezek slovenske mesečne revije »Dejanje« je prinesel med drugimi tudi tale članek, ki ga je spisal E. K. (ocbek).

»Manjšine nastajajo kot kompromis dveh nasprotujočih si načel, na eni strani pravice do samoodločevanja narodov, na drugi strani pa etničnega načela.

Wilsonovsko načelo, ki je po Versaillesu za nekaj časa zmigalo, je izraz globokega človeškega načela, po katerem je sleherni človek dolžan izpolnjevati svoje v naravi dano in svojemu bistvu somerno poslanstvo in ki se mu brez škode ne more odreči. Osebnost poslanstvo pa izpolnjuje posameznik tem bolj, čim se prerašča in bliža sočloveku ter z njim oblikuje naravne človeške skupnosti, med katerimi je narod ena najvažnejših. V razvoju človekovega življenja je narodna resničnost postala neobhodno potrebna sestavina socialnega in duhovnega življenja. In ker je povprečnemu človeku včasih skoraj nemogoče razvijati osebne kvalitete brez sozvočnega in ugodnega narodnega območja, mora biti človeku dana vsa družabna možnost, da se svojemu narodnemu območju priključi in od njega podprti živi.

Drugo temu nasprotujoče načelo pa pravi, da največja vrednota ništa svoboda in človekovo osebno poslanstvo, ki ga pospešuje narodno območje, ampak red, ki ga postavlja država. Država pa je zgodovinski, gospodarski, upravni in strateški spoj, ki se

čunski, selo po veličini kao sv. Jakov, nalazi se izmedju Nerezine i gradića Lošinja. Selo je siromašno, stanovnici se bave samo poljodjelstvom gojeći lozu, maslinu i nešto žitarica. Selo je tik uz cestu koja vodi iz Lošinja u Nerezine. Govori se hrvatski, ali u zadnje vrijeme preuzimlje maha talijanski jezik.

3. UNIJE

Otok Unije s jednim istoimenim selom koje broji 1.200 stanovnika govorećih hrvatski. Pučanstvo mnogo emigrira u Ameriku. Emigranata ima preko 200.

Stanovništvo je vrlo marljivo i šteditljivo. Otok je prilično plodan, plodniji nego otok Lošinj i Cres.

Stanovništvo se bavi većinom poljodjelstvom, jer ima veliku ravnicu pjeskovite zemlje, gdje uspjeva vinova loza i žitarice. Još se bave ribarstvom i stočarstvom, gojeći ovce. Tegleća marva je magarac kojega ima svaka kuća. — Na otoku je i tvornica srdjela u koje nose ribu stanovnici grada Osora. Otok je prilično šumovit. Goji se maslina i imade dva mlina za masline. Župa je sv. Andrije.

4. SUSAK

Stanovništvo ovoga otoka broji 2.000, koji se vrlo mnogo množe. Govore hrvatski. Osobiti tipovi i u kulturi vrlo zaostali. Čudi su vrlo opore. Dijalekat se veoma razlikuje od ostalih hrvatskih dijalekata kojim govore ostali stanovnici ovih otoka. Stanovnici se bave gojenjem vinove loze i ribarstvom, osobito lovom srdjela. Otok je vrlo velika hrpa pijeska, koja se za velikih poplava ruši i propada u more. Ta velika hrpa pijeska leži na živom kamenu tako da se kamen vidi sve oko pokraj mora.

Kamenje za gradnju kuća dovozi se s okolnih otoka.

Da im vjetar ne naškodi vinovoj lozi, sade po otoku trstike. Crkva i velik dio kuća nalazi se podalje mora, dok se manji broj nalazi na morskoj obali gdje je pristanište brodova. Nošnja je narodna, ali samo kod ženskih. Budući da imaju samo vino kao poljski proizvod, piju mnogo vina, pa i ženske i djeca. Visokog su uzrasta i crvenkaste boje lica i kose.

5. SRKANE VELIKE I MALE

Velike Srakane imaju malo plodne zemlje gdje sijaju žitarice i goje lozu, dok po golom zemljištu pasu ovce. Bave se i ribarstvom. Broj stanovnika 80—100 bez škole do pred par godina, a ni svećenika nemaju. Stanovnici po čudi, običajima i jeziku posve su slični onima na Susku. Spadaju pod Susak gdje i mrtve pokopaju.

Male Srakane; sav otočić je plodan, zemlja pjeskovita kao ona na Susku.

Stanovnici su poput onih na Susku od kojih su potekli kao i oni na Vel. Srakanama.

Bave se ribarstvom i gojenjem vinove loze. Spadaju pod selo Čunski dok je općina jednima i drugima u M. Lošinju. Vinova loza vrlo dobro rodi kao na Susku i otok je obilato zasadjem trstikom koja čuva vinograde od vjetra. Goje nešto i žitarica. Na otoku je škola, a pučanstva ima oko 100. Ni ovdje nemaju svećenika ni groblja. Bogomolja je mala kapelica kao i na Velikim Srakanama. Jedne Srakane od drugih su udaljene po prilici oko 80 m.

KVARNERSKI OTOCI ISTRE
BEZ OTOKA KRKA

6. ILOVIK SA SV. PETROM

Ovi otočići su dosta kršoviti i obrašteni malom šumicom, maslinama i vinovom lozom. Broj stanovništva je oko 600 od kojih je oko 130 u Americi na zaredi. Govori se hrvatski. Stanovnici se mnogo bave ribarstvom tako da ima skoro svaki svoj čamac i ribar je. Osobito se bave gojenjem masline. U selu ima tri mlina za masline od kojih jedan imade hidraulički tijesak. Zemlja je na oba otoka crvena i dosta plodna. Ulja se s godina na godinu proizvede više od domaće potrebe, tako da se lijep groš dobije iz ulja, dok se vina čini jedva za svoju potrebu. Crkva je sv. Petra i Pavla na većem otoku gdje je i selo.

dok je groblje na manjem otočiću Sv. Petra na zemljištu starinskog manastira Benediktinaca sagrađena darom kralja Krešimira Velikoga iz godine 1058.

Na ovom se otočiću nalaze ruševine kule mletačke sagrađene za providura Filipa Pasqualiga 1597 koja bi na pola porušena 1806 od Englezu. Ova je kula bila sagrađena na zapovjed i prijetnju Turske protiv Senjskih Uskoka.

Ova dva otočića sačinjavaju krasnu luku za veće brodove, a imade dva ulaza. Spadaju pod župu i općinu V. Lošinj i na granici su prema Jugoslaviji.

Broj pučanstva već oko 15 godina vrlo nazaduje. Prvi stanovnici ovoga otoka su iz V. Lošinja, dok se kroz zadnjih 80 godina doseljavalo iz drugih općina. Škola se nalazi u novoj školskoj zgradi. U selu je i azilo (Dječji vrtić »Italie Redenters«).

Na južnoj strani otoka Ilovika nalazi se lijepa, plitka i pjeskovita uvala Pržine jako zgodna za kupanje. Tu je uvalu prije rata unajmio budimpeštanski načelnik milijuner Stefan von Barzezi, dok je na suhom kupio veliki komad zemljišta što je i sada njegova svojina. Mislio je tu graditi kupalište. Ta je uvala udaljena od sela 20 minuta.

7. ORJULE

Blizu Ilovika prema V. Lošinju nalaze se dva nenapućena, ali šumovita otočića: Velike i Male Orjule. Na jednome je i drugima nasada maslina, ali u manjoj mjeri. Velike su od malih odjeljene sa 30 m širokim rukavom. Na Malim se Orjulama sada vadi korjenje vrijsa za pravljenje lula za pušenje. Za taj posao došlo je oko 40 Talijana iz starih pokrajina. Na V. Orjulama se nalazi lijepa pjeskovita uvala za kupanje.

NOVO SASTAJALIŠTE EMIGRANATA U ZAGREBU

U subotu otvara se u kući g. Željka Vižintina iz Sovodnje nova gostionica koja će se zvati »Trst«. Do sada smo u Zagrebu imali gostionicu »Istra«, gdje su se sastajali Istrani, a sada dobivamo u Zagrebu i drugu gostionicu u kojoj će se naši emigranti sastajati na razgovor i partiju briškule i trešeta.

MOJI SPOMINI IZ ČEHOSLOVAŠKE

„Circolo di coltura“ v Plznji — Nemške šole in otroški vrtci — Čehoslovaški Sokoli, Orli in socijalisti na Dunaju

Bilo je v l. 1922., ko je naše ljudstvo krvavelo iz tisočernih ran, ko še nismo popravili ruševin naših kulturnih ognjišč, da mi je bila dana srečna prilika obiskati bratsko Čehoslovaško in to da vidim, kako ta mlada država ureja vprašanje svojih številnih in deloma tako močnih narodnih manjšin. Danes, ko ČSR preživlja svoje najtežje dneve, mi misli neprestano uhajajo nazaj v tiste lepe dni, ki sem jih prebila med gostoljubnim, treznim in zdravim čehoslovaškim narodom. Na žalost mi takrat vsled mojega izpostavljenega položaja in vsled prevelikih nalog, ki so me čakale ob mojem povratku v domovino, ni bilo nikdar mogoče urediti in obdelati vso obširno manjšinsko snov, ki sem jo prinesla s seboj. Toda, kar sem tedaj doživljala in kar sem se naučila v bratski Čehoslovaški, mi je bilo podlaga za vse moje poznejše delo; in če je to delo prineslo kaj uspeha, se moram zahvaliti le dobri šoli, ki sem je bila deležna.

Ne mislim v naslednjem podatki nikake razprave o čehoslov. manjšinah, hočem le obuditi nekoliko lepih spominov, ki bodo morebiti zanimali tudi čitatelje naše »Istre«.

S skupino jugosl. žen, ki je bila, po pri- zadevanju g. prof. Jele Lazarevič, poslana v Čehoslovaško študirat že tedaj uzorne so- cijalne ustanove, smo potovale iz Beograda skozi Budimpešto in prva etapa nam je bila Bratislava. Kot goste čehoslov. Rdečega kri- ža so nas tam pričakovali nekateri člani centralnega odbora v Pragi s tajnico go. Pe- lantovo na čelu. Sprejem je bil tak, kakor ga znajo pripraviti le Čehoslovaki svojim bratskim gostom. Mestno načelstvo nam je priredilo banket, ki so se ga udeležili pred- stavniki oblasti, med drugimi tudi tedajni agrarni minister s soprogo, ki sta slučajno bila v Bratislavi. Med nami so zavladali tak- koj pristržni odnosi, izmenjavali smo si misli v navdušenih govorih, kakor je pri- takih prilikah v navadi. Slučaj je hotel, da sem našla med Slovaki, ki so nas sprejeli, tudi dragega znanca iz prejšnjih let, slov. slikarja Zaboto, ki je že tedaj užival v Čehoslovaški dober sloves. V nekem velikem gospodarskem zavodu, v Zadržni banki, če se ne motim, smo videli lepo število zna- menitih slik našega rojaka. Pri banketu me je g. Zabota prisilil, da sem tudi jaz spre- govorila par besed v imenu svojih bratov. Moje prve besede so rezko pretirale veselo razpoloženje in po končanem nagovoru sem se kakor v snu znašla tesno obkoljena od gruče ljudi, ki so mi stiskali roke, dame me objemale in poljubljale in nistem videla oči, v katerih bi se ne lesketale solze. Ne vem, kaj sem govorila; toliko se spominjam, da sem dala duška svojim čustvom, ki so se mi vzbudila, ko sem gledala po Bratislavi dvo- in trojezične napise, table na madžar- skih in nemških šolah, gospodarskih zavodi i. t. d. in sem primerjala svobodo manjšin na Čehoslovaškem.

Ko sem te dni poslušala govore preko radija iz Jul. Krajine, sem se spomnila prvega trna, ki me je zbedel na čehoslovaških tleh. Dospeli smo v Brno; na hotelu, kjer smo prenočevali, je visela tabla z napisom: »Circolo di coltura Dante Alighieri«. Isti napis sem videla tudi v Pragi in Plznji. Tu sem vprašala, koliko Italijanov živi v Plznji, pa so mi odgovorili, da ni tam niti enega, pač pa so mi našli kakih pet domačinov, ki razumejo italijanski. Na moje začudenje, odkod tolike simpatije, so mi odgovorili: »Bojevali smo se skupaj«. Plemenita slovans- ka duša ni pozabila skupnega trpljenja in skupnih žrtv. Kako temeljito so na to po- zabili njihovi bojni tovariši, smo se prepri- čali te dni.

V Pragi sem imela priliko spoznati, ko- liko smo se Slovenci naučili od Čehov. V narodnoobrambnih ustanovah, ki sem jih obiskovala in kjer so mi z izredno ljubeznivostjo razkazovali njihov ustroj, razlagali njihovo delovanje in uspehe, sem spoznala uzore naših sličnih ustanov, pri katerih so se vedno najbolj odlikovali narodni delavci, ki so izšli iz praške šole. Matice školska, Severočeska Jednota — naša Ciril-Metodova družba, Jugoslovenska Matica, naš Narodni svet v prvi povojni dobi in dr. so bile po- polnoma enako zasnovane institucije z isti- mi cilji. Marsičesa smo se naučili od bratov Čehov, le enega še ne: popularizirati na- rodnoobrambne ideje, kakor so jih oni. Pri njih je prodrla narodnoobrambna misel v naj- širše plasti naroda, ki je vedno pripravljen pristopiti svojim ustanovam na pomoč in se ne plaši še tako velikih žrtv. Kako je pri- nas v tem oziru, vemo vsi.

Pri vsakem koraku se opaža zrelost in visoka kulturna stopnja čehoslovaškega na- roda. V družbi nekoga novinarja in njegove gospe sem se peljala na daljši izlet v pra- ško okolico. Zelezniški vozovi so bili natr- pani nedeljskih izletnikov. Kot najbližje so- potnike smo imeli delavske družino: oče, mati, sin-dijak l. ali 2. srednje šole. Njihov- im razgovorom se nisem mogla načuditi. Pri nas bi težko našla družino intelektual- ca, ki bi se tako razgovarjala, kakor ta de- lavska družinica. Vozili smo se mimo več razvalin srednjeveških gradov in drugih zgodovinskih zanimivosti. Mati delavka je sinu pripovedovala domačo zgodovino kakor kak profesor zgodovine. O vsakem gradu, vsaki starinski cerkvi je vedela kaj pove- dati. Sin je tu pa tam vprašaje pogledal oče- ta, ta je pa le prikimal. Začudena sem se ozrla po svojih spremljevalcih in po izrazu ponosa v njihovih očeh sem razumela, da žena ne pripoveduje sinu bajk, marveč re- snično zgodovino svojega naroda. In na ra-

čun tega naroda lete te dni najgrše psovke iz ust oseb, ki imajo usodo Evrope v svojih rokah.

V Plznji, kjer me je z vso ljubeznivostjo sprejela in vodila Čehoslovensko-jugoslovan- ska Liga, sem dobila na razpolago avto in prijazno spremljevalko v osebi g. Antice Sovove, moje ožje rojakinje, poročene s Čehom, da sem obiskala nekatere vasi ob nem- ški meji. Obžalujem, da nimam pri rokah dotičnih zapiskov — šli so isto pot, kakor je šlo marsikaj v Jul. Krajini — da bi lah- ko z imeni in številkami dokazala, kako »krutoc« so postopali Čehi s svojimi manjši- nami. V neki vasi z 51% čeških in 49% nemških prebivalcev so imeli Nemci svojo trirazredno šolo v lepem šolskem posloju in svoj otroški vrtec. Čehi so imeli tudi tri- razredno šolo, toda v dveh prostorih; ena šolska soba je bila v župnišču, druga v pri- vatni hiši. Župnik je bil Nemeč, vsaki 14. dan je prišel propovedovat češki župnik iz oddaljene vasi. Češki otroški vrtec se je še- le snoval. Že to je dokaz, kako so Čehi »hiteli« raznarodovati Nemece.

Še nekaj bi rada povdarila: v treh mese- cih svojega bivanja v Čehoslovaški sem pri- šla v stike z vsemi krogi in s pripadniki mnogih strank na Češkem in Slovaškem; čeprav so se v časopisju bili več ali manj ostri strankarski boji, z menoj kot tujko, nikdo ni rad razpravjal o domačih prepirih, niti strankarskih, niti narodnostnih. Na mo- ja tozadevna vprašanja sem navadno dobila šaljiv odgovor, ki je skušal zabrisati vsa ne- soglasja in prikazati enotnost vseh držav- ljanov. Kako je v tem oziru pri nas? Tujec, ki se pomudi pri nas le par ur, bo lahko spoznal vse slabosti »treh narodov«, »lopov- ščine« vseh naših strank in njihovih vodite- ljev, odšel bo z utisom, da smo tolpa s silo

ISTRANIN NA SVESOKOLSKOM SLETU U PRAGI

Ima ljudi koji su učestvovali u svet- skom ratu, bili očevidci ruske revolucije, vidili propast Austrije i manifestirali na Markovom trgu prigodom proglašenja o- ciepljenja od Austrije. Ako je netko sve to proživio, a bio i na zadnjem jubilarnom sokolskom sletu u Pragu, sigurno je ovaj učinio na njega najjači dojam. Ne po spon- tanom oduševljenju, veličinom priprava i masom učesnika, već radi duha i organiz- acije, koja je goste najviše zadivila.

Tekar je prošao mjesec dana iza zna- menitog 21 maja, pa je jubilarni slet po- primio naročito značenje. To se očitovalo na svakom koraku, kod svakog poklika, kod svakog pozdrava. One hiljade i hiljade Čehoslovaka, koji su dočekivali goste iz Jugo- slavije htjeli su se svojim očima i ušima uvjeriti, da je njihova spremnost od 21 maja ispravno shvaćena i ocijenjena od os- talih slavenskih naroda, da se uvjere da u nevolji nisu sami. Kako oni bratski nat- pisi po kolodvorima? Gdje su one suze ra- dosnice, koje su se od uzbuđenja lile na kolodvorima u Českoj Trebovi i u Brnu pri zajedničkom pjevanju »Hej, Slaveni!«

Ostaje nam greaj i uspomena. Uspome- na na jednu nevidjenu manifestaciju us- trajnog rada, primjerne skupne požrtvov- nosti, savršene organizacije, nenapadljive discipline, potpune sredjenosti. Kao da sve kod njih vodi neka nevidljiva ruka.

Došli smo na Wilsonov kolodvor u Pra- gu. (Nek barem on bude uspomena na nje- gova načela!). Istovarismo svoju prtljagu i spremu naraštajući odmah je utovarili u teretne pokrajne vagonne. Bojali smo se da će nas odvesti na konačište nekuda daleko, kad prtljagu terete u drugi voz. Krenuli smo u povorci i brzo stigli na svoje mjesto u Stjepansku školu na Karlovim vinogradima. Rasporedili nas po sobama, i već nas zovu da uzmemo pred vratima svoje kov- čuge. Velika teretna automobilska kola već su bila dovezla prtljagu. Kada brže?

Žurimo se da izadjemo iz konačišta. Kako? Na pivo! Pomisli: vrč 1.40 kruna, nešto preko 2 dinara. Ali uzmemo i karte da se javimo kući. Vraćamo se u školu. Na svakoj slamačaju ukusna reklamna knji- žica. To je nacrt Zlatne Prage. Navedene su sve upute, kako prelaziš ulice, što zna- če razna ulična svjetla, na što moraš pa- ziti, što je najznamenitije u Pragu, kako ćeš do tamo doći. Tko je to donio? Nevid- ljiva ruka.

Ujutro idemo na pokus na Masarykov stadion. Tramvajac ti daje opet plan Pra- ge, gdje su označene sve tramvajske linije i navedeni brojevi, kojima treba da putu- ješ na stadion, na izložbu, u Tyršov dom, u muzej u informacioni ured. Ne samo da ne treba razjašnjavanja, buke, rasprave, ne treba ni govora. — Tiho, mirno, prirod- no. Dosta su ti dobre oči, u njihovoj slabo- sti par naočala, pa idi.

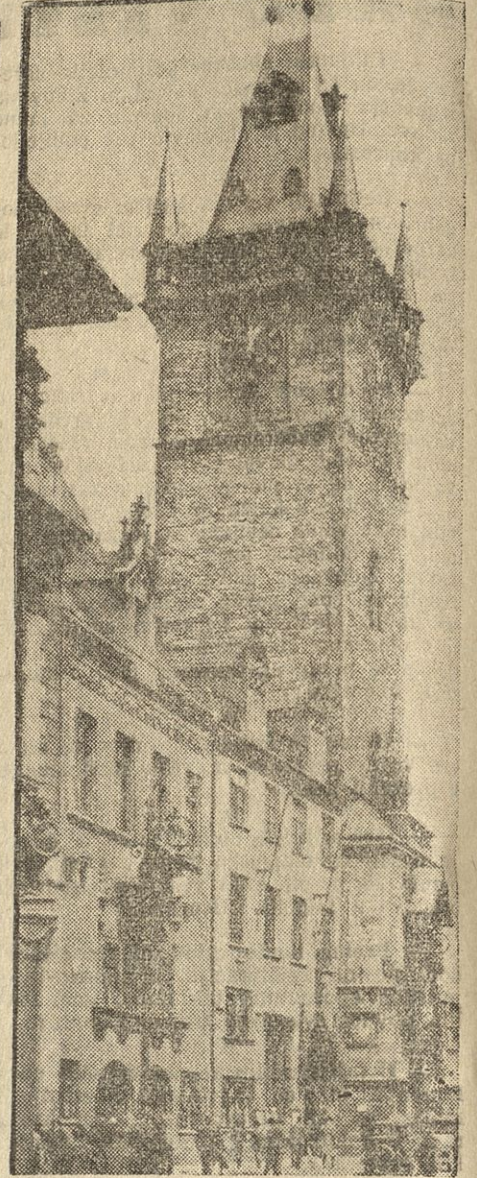
Stadion je daleko, pa tko će ogromnu masu prevesti. Na dan nastupa vojske, bilo je što u stadionu što u prostoru oko sta- diona oko 450.000 ljudi — Rijeke pješaka neprekiniti lanci tramvajca, autobusa i au- tomobila, sve je to išlo mirno, bez žurbe, bez vike, bez zastojanja. Gdje je trebalo da se pješaci križaju sa automobilima, podi- nuti su mostovi da jedni idu ozgo, drugi odo. Sve ide tako prirodno, ležerno kao da ih zbija dirigira neka magična sila. Jest, duh organizacije i savjesne discipline.

skupaj povezanih malopridnežev — milo po- vedano.

In še enkrat sem imela priliko spoznati razliko med manjšino in manjšino. Bilo je to na Dunaju, kjer sem se domov grede usta- vila za en dan, iz katerega jih je — vsled ljubeznivost dunajskih Čehov — nastalo šest. Od jutra do noči sem krožila po mestu in lahko rečem, da nemškega Dunaja sploh nisem videla. Obiskala sem veliko število šol; Čehi so imeli tedaj na Dunaju 36 raz- nih šol: osnovnih, meščanskih, srednjih, obrtnih. Večina njih je vzdrževala družba Komensky. Imeli so veliko društev, prosvet- nih in gospodarskih, Narodni svet, kjer sem videla kartoteko s točnimi podatki 25.000 šolskih otrok, socialno ustanovo »Česke srd- ce«, skladišča te ustanove, polna raznovrst- nega blaga in živeža, ki so ga na vagonne dobivali iz domovine v pomoč revnim čehos- slov družinam na Dunaju. Meni, ki sem prišla iz Julijske Krajine, se je zdelo vse skupaj kakor bajka... — Ogladala sem si šolo na prostem v Wienerwaldu in ogromno telovadišče s paviljonom v sredini Kolikšno je bilo moje začudenje, ko sem doznala, da je to skupno telovadišče »Sokola«, »Orla« in socialističnih telovadcev. Ko so videli, da mi nikakor ne grev glavo, da bi moglo biti tako, so me povabili k seji upravnega odbo- ra in tam sem videla in slišala predstavnike »Sokola«, »Orla« in telovadcev-socialistov, kako so v lepi slogi reševali svoje zadeve.

Ko sem na potu z Dunaja proti Ljublja- ni razmišljala o vsem, kar sem doživela med brati Čehi v njihovi mladi državi in na Du- naju, sem si dejala: res mnogo smo se na- učili od bratov Čehov, a kdaj jih homo do- segli? Kdaj bo naš narod tako trezen, tako zrel, kakor je čehoslovaški narod?

— M. M-a.

PRAG, GRADSKA VIJEČNICA

teresiranje za naše krajeve, ustaje izljubi- ga iskreno, bratski. Oni se svi ganuli našim stanjem. Njihovi smo gosti do zore.

Poljubac mog druga posvedočio je srod- nost naše ocene pravednosti. Taj poljubac neka bude dokazom našeg osjećaja i sada ne samo Zděneku Formaneku, dru. Fran- čičeku i Jiří Cachu, Janu Chládeku i ni- hovim gospodjama, koji su one večeri bili s nama, već i svoj braci Čehoslovcima, koji su nas razumjeli i koje mi sada ra- zumijemo. — Zdravo, bračo, pravda vytěži!

I. a.

Kako Madari opravdavaju zahtjev za zajedničkom granicom s Poljskom

Pod naslovom »Velevlast Poljska« donosi »Pester Lloyd« 8 o. m. j. uvodnik, u kojem prikazuje držanje Poljske u sadanjoj evropskoj političkoj krizi. Na- kon što je list prikazao poljske zahtje- ve ističući pri tom, da Poljska danas traži zajedničke granice s Madžarskom, list dodaje, da i Madžarska traži to isto. Mi to ne tražimo, kaže »Pester Lloyd« samo po historijskom pravu, ne samo zbog gospodarskih potreba i ne samo da ostarimo stari zahtjev rusinskog pučanstva za autonomiju, već u intere- su stabilnosti i konsolidacije istočne i srednje Evrope, čak u interesu jedne nove evropske ravnoteže. Mi to tražimo s povjerenjem prema stvaralačkoj ini- cijativi i zajednici interesa poljske i ma- džarske politike, koje nisu bile zastu- pane u Münchenu, mi to zahtijevamo pouzdavajući se u naše moćne prijate- lje, kao i osjećaj pravedno shvaćenih interesa evropskih velevlasti.

U toj koncepciji mi posizemo za ge- nijalnom vizijom velikog poljskog dr- žavnika Pilsudskog, kcji je sanjao o stvaranju čvrstog bloka na okosnici Karpata između Poljaka, Madžara i Rumunja, bloka, koji će u tom ugro- ženom području Evrope predstavljati tvrdjavu protiv ekspanzije s Istoka. Poljska je danas jedina velevlast u istočnoj Evropi, osobito odkad je po- slijednjih tjedana ograničeno djelova- nje Sovjetske Rusije. Zahvaljujući pri- jateljskim i povjerljivim odnosima s njemačkim Reichom, stvorenim Pilsud- skijevim genijem, kao i mudrom spo- znajom Adolfa Hitlera, Poljska je temeljni stup, na kojem se može pomoći nas i Rumunja izgraditi brana protiv Istoka.

List na koncu ističe, da se u putu grofa Csakyja i u njegovim pregovorima s velikim virtuozom poljske vanjske po- litike pukovnikom Beckom može nazri- jeti inicijativa, da se s madžarske stra- ne rukom o ruku s poljskom politikom ide za ostvarenjem te zajedničke kon- cepcije. Madžarsko javno mišljenje stoji disciplinirano i jednostavno u ovim sud- bonosnim časovima iza odgovornih vo- dja madžarske vanjske politike. Ma- džari su i Poljaci dovoljno krvarili kao predstraže evropske civilizacije u obrani kršćanske kulture Evrope od Istoka. Poljska i Madžarska moraju se u ispu- njenju svoje historijske misije ponovno složiti, ujedinjene ne samo u duhu, nego i na djelu. To očekuje jednako živo obje nacije od svojih odgovornih vodja- o 21 maja. Moj drug ganut na njihovo in-

O NAŠEM ŠČAVUNSTVU ...

DR. ANTE CILIGA ODGOVARA MATI BALOTI

U 40. broju našega lista od 7. o. mi objavili smo bili odgovor Mate Balote dru. Ante Ciligi na njegovu recenziju u »Novoj Evropi«. Sada smo primili od dra. Ante Cilige ovaj članak, pa ga donosimo u cijelosti, smatrajući da nam je dužnost pružiti mogućnost i drugoj strani, da na istom mjestu iznese svoje mišljenje.

Molim Vas, gospodine uredniče da u ime objektivnosti i pravilnog osvjetljenja, podignutog pitanja, objavite u »Istri« ovo moje objašnjenje, po povodu »Malog odgovora« Mate Balote (»Istra« br. 40 od 7 okt. o. g.).

Polazeći sa stanovišta da tvrdnje treba i dokazati, a ne samo postaviti, i da, — s druge strane — članak ne bude suviše dug, zadržat ću se u prvom redu na suštinu spora, na centralnom problemu Balotine poezije i moje kritike (u septemb. broju »Nove Evrope«): odnos k našoj zaostalosti i podčinjenosti, k našem »ščavunstvu«.

Ja zastupam gledište da je naša zaostalost osnova naše potčinjenosti i da će naš narod u Istri doći k boljim danima, samo kroz napredak: ekonomski, kulturni, socijalno-politički.

Balota tvrdi obratno:

A za siromaha, kakav je naš pajižan
Da je najbolje da ostane težak, Istrijan.

Ne ja dakle, »trpam« Balotu u ščavunstvo, već nas on tamo zove, on nas hoće tamo da zadržati kud su nas strpali drugi. Njemu izgleda da nešto bolje naš narod nije u stanju postići. A Balotin jednomišljenik i nastavljatelj Krvavac, čini iz toga, čitavu dogmu (»Istra« 1. Y. 1937). Po njemu, sve šta se udaljuje od naše patrijarhalne zaostalosti, nacionalno se otudjuje a socijalno degradira. Na toj osnovi, gubimo, po njegovu tvrdjenju, svu omladinu (»Istra« 19. XI. 1937), seljaci koji odlaze u rudnik, i na najamni rad upoče, postaju cinici bez ijedne plemenite ideje (»Istra« 3. XII. 1937).

Ne odričem pravo, pa ni osjećaj odgovornosti, ako onaj ko tako misli i ko je tako vidio ljude i prilike u Istri, to iznese. Smatram dapače neizbježnim, da u naše vrijeme, kad sva Evropa ide pod lozinkom »Nazađ!«, ojačaju i kod nas, pod različitim psihološkim i intelektualnim sosom, konzervativne struje. Poza s »nacionalnim desperaterstvom« i karikaturno izobličjenje naših rudara i omladine, to je Krvavčev sds.

U svakom narodu postoje trajno dvije vrste sila: jedne koje teže, — u raznim nijansama — promjenama, novomu naprednomu razvoju, i druge koje su, — također u raznim nijansama, — zaokupljene time, da konzerviraju i spašavaju ono što već postoji. Šta se sa vremenom mijenja — to je jačina jedne ili druge struje, njihove lozinke i njihov uzajamni odnos. U borbi i suradnji tih dviju vrsta sila, teče i razvija se život naroda i njego odnos prema vanjskom svijetu.

Program Balote i Krvavca nije nešto nova, to je tradicionalni program konzervativne struje u Istri. Mi smo ga svi svojim ušima slušali. Balota nam navodi primjer predratnog profesora Jože Rože. Ja se sjećam jedne starice iz mog sela, koja je pred 30 godina govorila: »Mi smo ščavuni, poveri ščavi, za nas je ovce čuvati i kopati a ne u škole hoditi«. Novo — to je ojačanje ove struje među inteligencijom.

Ali smatram da ne manje pravo na obranu, i izloženje svoje koncepcije ima i druga struja, koja je nekad kod nas prevladavala, a sad je, — silom prilika, i kako mislim privremeno — oslabila, struja, koja stavlja kartu na naprednost, na savladavanje naše zaostalosti. Osobito sam dužnošću smatrao iznijeti one pozitivne i napredne sile, — u nacionalnom i socijalnom pogledu, — kako i koliko sam ih vidio u Istri: omladinu, rudare, seljake; oni se, po mom uvjerenju i viđenju, javljaju živim oprognućem konzervativne jednostranosti Balote i reakcionarne karikature, koju im je dao Krvavac.

Tako je nikla ne velika radnja (od 4 članka), posvećena našoj istarskoj sudbini, starijoj i novijoj. Članke sam poslao u junu mjesecu »Novoj Evropi«, koja je u septembru otšampala jedan i to treći članak, posvećen Balotinoj lirici. Nadam se da će skoro moći izći i ostali članci, u »N. E.« ili drugdje. Mislim da naši živi i napredni omladinci, seljaci, rudari u Istri, koji nisu ni bez karaktera ni bez ideja, zaslužuju da se i o njihovom postojanju kaže koja riječ.

Ali ima i nešto vrlo važno, u čemu smo mi s Balotom saglasni, što je u njemu, socijalno i nacionalno napredno, i šta je meni dozvolilo ne ograničiti se samo kritikom, negativnih crta njegove poezije, već podvući, i pozitivne. O tome sam opširno govorio u recenziji, no ponoviti ću u kratko i ovdje, jer nije u mom običaju mijenjati ocjene po ličnim motivima.

Nama su »viši« govornici (pa i govore), da mi u svojoj zaostalosti i potčinjenosti ne predstavljamo nikakvih pozitivnih, stvaralačkih crta i težnja, da smo »robovi-barbari« bez čovječanskih dostojanstva i kulturnih sposobnosti. Balota je pokazao,

NAŠA OMLADINA

NAŠ OMLADINSKI POKRET I ESPERANTO

Jedan od najznačajnijih zadataka našeg omladinskog emigrantskog gibanja je svakako onaj koji se odnosi na popularizaciju našeg emigrantskog programa, kao i na manifestaciju nastojanja, težnji i volje naših neemigrantskih masa, dakle onih masa koje mogu doći do izražaja samo preko nas emigranata. To je i prirodno. Takav zadatak može da riješi samo omladina, jer upravo u ovom slučaju mora da dodje do punog svog izražaja ona beskompromisna borbenost, onaj dinamizam i oduševljenje čiji je nosilac isključivo omladina. Ali nije dovoljno samo to, uspjeh takvog rada zavisi najčešće i o djelokrugu u kojem se te akcije kreću. Čim djelokrug našeg rada bude širi, tim će i naši uspjesi biti efikasniji. Ova konstatacija nije bez važnosti, pa je, radi toga, moramo imati uvijek u vidu. Osobito onda kada želimo da čitav svoj rad reorganiziramo i adaptiramo novim prilikama.

Naš emigrantski pokret je do sada — u većini slučajeva — djelovao isključivo unutar granica ove države. To je rezultanta svih onih prilika koje su vladale kad se je naš pokret formirao, a koje su se do danas iz temelja izmijenile.

Nije se — do sada — poduzimalo ništa da se i inostranstvo upozna s našim pitanjima. To znači da je naš emigrantski rad sveden upravo na minimum i radi toga se, odatle, nisu mogli očekivati neki značajniji uspjesi. Bar ne onakovi uspjesi kojima bi na neki način mogli opravdati naše postojanje. Odmah na početku svog djelovanja, naša emigrantska omladina je uvidjela da je dosadnji djelokrug našeg emigrantskog rada vrlo uzak i da je neophodno potrebno da ga se proširi. Omladina je, dakle, i u tom pogledu stvarno rasudila prilike. Od tada dolazi, u našem emigrantskom pokretu, sve češće do izražaja tendencija da se sve naše delegacije prošire i na inostranstvo. Naša emigrantska omladina je to u izvjesnom momentu i učinila (riječ je o vezi naše omladine sa Drugim svjetskim omladinskim kongresom u New-Yorku), a uspjeh nije mogao izostati. Treba da se nadju samo načini i putovi kojima se mogu uspostaviti veze, a sve ostalo dolazi samo po sebi i nije od presudne važnosti.

Nama je — u prvom redu — stalo do toga da javno mnijenje u čitavom svijetu pridobijemo za svoju stvar, a

to ćemo učiniti jedino na taj način da svojim programom i pitanjima prodremo u svjetsku štampu. Ako pogledamo kako su u tome postupali, a kako i danas postupaju svi drugi pokreti, a u prvom redu oni pokreti koji zastupaju interese neke narodne manjine, onda dolazimo do zaključka da je ta stvar vrlo jednostavna. Pitanje litavske narodne manjine u Poljskoj prodrlo je u svjetsku štampu mnogo ranije nego što su poljsko-litavski odnosi bili poprilično onaj kritičan karakter. To je uslijedilo radi toga jer su predstavnici litavske manjine u Poljskoj upotrebili sve načine i sva sredstva koja su mogla doći u obzir kad se je radilo o upoznavanju svjetske javnosti sa njihovim pitanjima.

Litavci su u tom pravcu upotrebili u prvom redu međunarodni jezik esperanto, oni su pomoću esperanta prodrli u svjetsku štampu, a preko svjetske štampe zadobili su simpatije javnog mnijenja u svim zemljama.

Neke publikacije koje su na esperantu izdali litavski emigranti iz Poljske, dosegle su ogromnu nakladu, pa su tako dospjele u sve krajeve svijeta. Te publikacije su došle u ruke esperantistima koji su onda poradili na tome da o njima kaže nešto i njihova nacionalna štampa. I baš u ovom posljednjem leži čitava važnost svega toga. Esperanto nam u tom pogledu pruža mogućnost koju nam nijedan drugi jezik ne bi mogao pružiti. Esperantom se, danas, može prodrjeti u sve krugove, u sve slojeve bez obzira na to kojoj naciji, rasi i jeziku pripadaju.

Osim pokreta litavskih emigranata iz Poljske, esperanto upotrebljavaju svi pokreti koji su sličnog karaktera. Mi smo spomenuli taj slučaj samo zato jer za nas predstavlja najizrazitiju činjenicu, koja govori u prilog tvrdnjama da se i naš emigrantski pokret može poslužiti esperantom. Radi toga je jasno da tim putem moramo poći i mi, treba da to pitanje shvatimo najozbiljnije, da ga uzmemo u razmatranje pa da o tome donesemo potrebne zaključke.

Predlog drugarice L. Z. je — prema tome bio u svakom pogledu umjestan i zaslužuje svaku pažnju. Tim više kad smo vidjeli da upotreba esperanta s naše strane može uroditi samo uspjehom. Takvim uspjehom kakvog naš pokret nije do sada postigao.

J. Č.

NAJVIŠE ŠTO MOŽEMO

pružamo našim čitateljima. Ako se uvažavaju sve prilike, treba priznati da list daje najbolje što se može dati u interesu našega naroda u emigraciji i kod kuće. Mi nastojimo upoznati i ostalu javnost sa našim pitanjem tako, da naše pitanje postane općenarodno pitanje. Da nije nego samo to, naš list bi morao postojati. Ali postojati može samo tako, ako i naši pretplatnici vrše svoju dužnost prema listu. Kada bi svaki pretplatnik vršio svoju dužnost urednim plaćanjem pretplate, našem bi listu bila osigurana egzistencija, a mogao bi i da se proširi i time poboljša.

Sve zavisi od pretplatnika — uredni pretplatnici mogu povećati i poboljšati list, a neuredni mogu da ga upropaste.

i možda bolje nego iko drugi u naše vrijeme, da naš istarski seljački narod, i u svojoj potčinjenosti i u svojoj zaostalosti, čuva, a donekle i razvija, svoje čovječansko i radno dostojanstvo, da i u takovom stanju djeluje u svom uskom krugu stvaralački u socijalnom, kulturnom i moralnom smislu. U tome je snaga i zasluga poezije Balote. Ne govoreći još o čisto umjetničkoj folklorističkoj i regionalnoj vrijednosti.

Balota je pokazao, uvjerljivo i s ljubavlju, ako smo i »robovi-barbari«, da smo i ljudi.

No da li da nam to bude utjeha, a pomirenje s našim stanjem, ili podstrek, da iz njega izadjemo, argumentat u sposobnost našega nadoda, da će odoljeti tom teškom stanju te iz objekta historije postati njen subjekt? Balota, kao i jedan dio našeg naroda, čini prvi zaključak (utjeha u primirenju), drugi dio našeg naroda ide dalje, njega ne zadovoljava svijest da smo ljudi, pa makar bili i na položaju robova-barbara, on želi i on se bori, da postanemo, slobodni i kulturni ljudi. Knjige koje sam nalazio u našim zabačenim selima i riječi koje sam tamo čuo, to su mi još jedamput pokazale.

U tom: je suština našeg razilaženja i spora s Balotom.

Pojava »Flaciusa« govori da duhovni razvoj unazad ne ide ipak ni na drugoj strani bez kolebanja. Ali šta označava »Flaciuss«: cproštaj s mladošću ili oživljenje naprednih početaka mladosti, kojima će još biti sudjeno da se razvijaju i udube, pa da nadjačaju konzervativno zastranjenje muževne zrelosti?

Od toga zavisi daljnja društvena sudbina Balote.

Nekoliko riječi o ličnoj strani spora. — Moja recenzija Balotinih pjesama pisana je objektivno, mirno, po suštini njihovog društvenog značenja, bez truna ličnog animoziteta, bez svake njegove lične i moralne degradacije. Naprotiv, s ličnom toplinom i bolju, koja niče, kada vidiš, da su

nijanse koje su te dijelile od starog prijatelja, prerasle u nizu godina u različite struje. Svako ko nepristrano pročita moju recenziju moći će to potvrditi. Tim više žalim, što Balota nije našao ništa da odgovori po suštini tako važnog problema, i ograničio se na pregršt nedokazanih tvrdnji i ličnih uvreda. On je, mislim, naškodilo time samo sebi. Nezdgodno je ipak postupati po metodi: ako ne hvališ ili barem štitiš, onda smo prijatelji i ti možeš po svome karakteru podnijeti sravnjenje — ni manje, ni više — s Flaciussom; ali ako ti svoje kritičke principe i životno iskustvo proširiš — pa makar i bez svake lične note — i na moj javni rad, onda prijateljstvo prestaje, a ti si niko i ništa, i još gore...

Odsustvo lične note bilo je podvučeno i time, što Balotu u recenziji nisam bio nazvao punim imenom, a i sam potpisao sam bio članke sa »Istrijanac«. Tek urednik »N. E.« štampajući članak, nazvao nas je, u interesu čitaoca Ne-Istrana«, punim imenima. To je bilo njegovo pravo (u međuvremenu i »Istra« nazvala je bila Balotu punim imenom), ma da to može imati i neki praktični i lični minus, za pisca i kritičara.

To što sam uspio čuti i vidjeti u Istri govori mi da nisam tamo badava išao, da sam uspio obnoviti psihološki kontakt sa svojim krajem. Ne tvrdim da smo došli u svim pitanjima do stopostotne saglasnosti. Na primjer, među našim narodom u Istri široko su raširene iluzije u sadašnju rusku vladu, koje ja ne dijelim. Da nisam sam bio u Rusiji, i ja bih vjerojatno te iluzije, kao, pa sam strpljiv, ako ih još imaju oni, koji poznaju moskovsku vladu samo iz Istre (ili Jugoslavije). Ne sumnjam da će sa vremenom fakta pokazati i njima tačno stanje stvari. Jedan fakt iz njihovog vlastitog iskustva, kako su mi sami rekli, i njih je frabirao: što su u doba abesinskog rata, u doba sankcija, dolazili u Rašu sovjetski parobrodi sa benzinom... Na tu

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

RAD OMLADINSKE SEKCIJE »I. T. G.« U BEOGRADU

Beograd, okt. 1938. — U posljednje vrijeme došla je do izražaja življa djelatnost omladine sakupljene u ovoj sekciji. Uspostavljen je kontakt sa omladinom koja živi na teritoriji Čukarice i izabran jedan pododbor u kojega su ušli najagilniji predstavnici Čukaričke omladine. Po svemu se opaža, da je rad na organizatornom polju postigao značajne uspjehe, jer se teži za čim čvršćom povezanošću sveukupne omladine.

Sekcija se nalazi u punom radu oko priredjivanja jedne zabave, koja će se održati 19 XI. o. g. na Čukarici. Utvrđen je i definitivni program koji će biti obilan. Vrijedni omladinci i omladinke u saradnji sa nekolicinom starijih prionuli su sa mnogo volje i oduševljenja na rad, kako bi ova prva zabava Omladinske sekcije što bolje uspjela. Program će biti ispunjen sa nekoliko tačaka i to recitacijama, korskom recitacijom, kraćim komadom, zbornim pjevanjem, pjevanjem naših pjesama u duetu (tanko i debelo) i kao završetak izvadjat će se originalni i stilizirani balun.

Redovito svake nedjelje održavaju se u društvenim prostorijama čajanke, koje su vrlo dobro posjećene i na kojima omladina imade prilike, da se bolje međusobno upozna. Ove se čajanke održavaju u cilju, kako bi se našu omladinu zadržalo na okupu i imadu društveni karakter. Očekuje se, da će nakon prvih uspjeha, ova omladinska sekcija dokazati, da je dorasla zadatku koji joj se nameće i da će još više proširiti djelokrug svojega rata. I. B.

DIPLOMA

Diplomirao je na filozofskom fakultetu u Beogradu iz matematike i fizike Ante Drndić, sin našeg zemljaka g. Ede Drndića iz Pazina, šefa poreske uprave u Splitu. Čestitamo!

ČLANSKI SASTANAK ZADRUGE

»ISTARSKI DOM« U ZAGREBU

»Istarski dom« zadruga za gradnju malih kuća, poziva cjelokupno svoje članstvo da nefajlno dođu na sastanak, koji će se držati dne 6 novembra ov. god. u 9.30 sati prije podne u prostorijama Soc. otkuska društva »Istra«, Mošenička ul. 16 sa dnevnim redom: 1. Izvještaj uprave u vezi sa promjenom pravila; 2. Eventualije. UPRAVA

NOVOOTVORENA

NOVOOTVORENA

Gostionica »TRST«

NOVA CESTA 28 — TELEFON 88-08 (između Kolodvora »Sava« i samoborskog kolodvora u kući g. Ž. Vižintina)

Toči izvrsna domaća i dalmatinska vina, a bit će izvrsna primorska kuhinja.

Igralište za boće — balinčanje
Osvjedočite se i posjetite
SASTAJALIŠTE ISTRANA, TRŠČANA I GORIČANA

razliku u ocjeni mokovske vlade i samo na nju ukazuje ona izreka mog susjeda, koju citira Balota, dajući joj proizvoljno tumačenje.

Ponečen nepromišljenom srdžbom Balota ide i dalje, on govori dvosmislenim aluzijama o stvarima, za koje sam veli, da u njih ne vjeruje. Zar on zaboravlja, na koga ovakav postupak baca sjenku? No to je niemu sve malo. On tvrdi da se nisam nikad borio, pa da se ni sad ne borim za istarsku stvar. Ja se neću hvalisati, ni druge korist: svako se bori koliko može i kako umije. Napomenuti ću za sadašnjost Baloti samo ono, što je on sam lani, u svom felitonu pisao o jednoj važnoj istarskoj stvari na kojoj radim i koju sam tamo izučavao: »Eto sad on već nekoliko tiedana samo razgovara sa starcima seljacija i u njegovoj glavi je pomalo stvoren čitav sistem agrarne historije Istre. Tu historiju hoće on da obradi u obliku romana o životu zadnjih generacija naših seljaka u Istri.«

Kazati da se nisam ni u prošlosti »nikad« borio, pa to je — poslije knjičkih dogodjaja — ne samo netačno nego i nepametno. Završiti pak svoj »Odgovor« tvrdjenjem, da su u knjičkim dogodjajima ljudi bili batinani i kuće im spaljene zbog mene lično, to znači imati suprotno mišljenje o značenju knjičkih dogodjaja ne samo sa našom javnošću, kako je ono došlo do izražaja u »Istri« posljednjih godina (na pr. Uskršnji broj »Istre« 1936. g. ili br. 30 od 28. VII. 1938. g.), nego i sa narodom u Istri, koji se bori i stradao, svieistan i tada i sada da se bori za se, za svoju stvar, a ne za nečiju ličnost. Ocjena Balotina pokazuje da je on, odista, izgubio kontakt sa savremenim, poslijeratnim dinamizmom našeg naroda. On je pjesnik smirenja, a ne borbe.

»Kulturna baština nekog narod« najuzvišenija je tekovina«.

»Tribuna« (Rim).

PREDAVANJA „SOČE“ - MATICE

SOČINE PROSLAVE DVAJSETLETNICE
SVOBODNE JUGOSLAVIJE

Ljubljana, 26 okt. 1938. Društvo Soča-Matica je otvorila devetnaesto predavateljsko sezonu in bo ž njo slavila dvajsetletnico naše državne svobode.

Dne 22 t. m. je bila dvorana pri Levu na Gosposvetski cesti natlačena s Sočani in njih prijatelji. Poslušali smo otvornitveno predavanje svojega predsjednika dr. Dinka Puca.

Odlični pevski zbor Sloga je zapel našo državno himno, ki je odmevala po vsej prostorni dvorani. Z glasnim odobravanjem je občinstvo sprejelo zelo posvečeno deklaraciju pridne učenke Gorkičeve, ki je »Gregorčičevo večno lepo« Mojim slavilcem »navdušila vse poslušalce.

Sočin podpredsednik Ivo Sancin je užgal s svojim zahvalnim govorom vsa srca Gregorčičevih slavilcev in zadonela je »Hej Slovani...!

Rodoljubna gospa Marija Krofta je naznanila pomnoženo delovanje vseh narodnih dam v okvirju naše Soče ob proslavi dvajsetletnice svobodne Jugoslavije za blagor naših narodnih manjšin.

Pozdravil nas je tudi zastopnik »Zveze kmetskih fantov in deklet«.

Tako je naša Soča-Matica pričela s proslavami dvajsetletnice našega svobodnega državnega življenja z lepo narodno pesmijo in s pomnoženim društvenim delovanjem.

Dne 5 novembra predava v Soči dr. Vinko Šarabon o svetovnih dogodkih v zadnjih dvajset letih.

Sledili bodo še mnogi spretni predavatelji kakor n. pr. profesor dr. Zalokar Alojzij, dr. Lavo Čermelj, dr. Anton Ocvirk, Viktor Pirnat, dr. Anton Brečelj, dr. Mis Franta, dr. Branko Vrčon, dr. Rudolf Kyovsky i. t. d. Umljivo, da bomo o vsem tem prostevnem delu poročali sproti tudi v naši »Istri«, da bodo vsa emigrantska udruženja informirana o našem delu, ki je posvečeno zgodovinskemu razvoju naše svobodne zemlje in pravicam naših narodnih manjšin.

Brez dela — ni življenja!

IZ OMLADINSKE SEKCIJE »ISTRE« U ZAGREBU

Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu održat će u subotu 29 o. mj. u 8 sati na večer svoje redovite u s me ne novine. Poziva se članstvo da istima prisustvuje u punom broju.

Umoljavaju se svi članovi i članice sekcije da 1 novembra dodju u društvene prostorije, otkuda će se korporativno u 2 sata poslije podne krenuti na Mirogoj.

Omladinska sekcija održat će svoju redovitu godišnju skupštinu 6 novembra u 9.30 sati u dvorani »Učiteljskog doma«. — Dnevni red skupštine bit će javljen u slijedećem broju lista »Istra«. ODBOR.

PERO TREPOV, SPLIT:

NA UNUTARNJEM FRONTU

(REVOLUCIONARNO DJELOVANJE MORNARA JUGOSLAVENA I ČEHA U AUSTRO-UGARSKOJ RATNOJ MORNARICI U ŠIBENIKU 1917-18 GODINE).

VII.

HISTORIJSKI OKTOBARSKI DANI

Polovicom oktobra 1918 g. posjeti nas u Šibeniku dr. P. Grisogono. On je na zajedničkoj sjednici revolucionarnih odbora mornara i gradjana podnio izvještaj o cjelokupnoj situaciji i revolucionarnom djelovanju u našoj pokrajini i u pozadini uopće. I tim povodom skrenuli smo mu pažnju na napeto raspoloženje među mornarima u Šibeniku i na neodrživost ovog stanja. On nam je obećao da će hitno izvjestiti o tome političko vodstvo u Zagrebu i tražiti instrukcije, a dotle neka svakako uplivišemo na ljudstvo da bude disciplinivano. Medjutim, to je bilo lako preporučiti, ali teško izvesti. Mornari su postajali sve nestrpljiviji i tražili akciju. Dešavali su se i razni napadi mornara, koji su bili u stanju da kompromitiraju čitavu stvar. I mi sami postajali smo nestrpljivi, očekujući iz dana u dan kakav znak od strane Antantinog vojnog vodstva, odnosno hidroplan sa ugovorenim letcima, koji nije dolazio. Šta se dogodilo sa našom ekspedicijom iz Visa? — Da nije nastradala? — Zašto ne primamo nikakvih vijesti? — Takova su nas pitanja svakodnevno mučila, a na njih nismo dobivali odgovora.

Vodeći računa o toj neizvjesnosti i o situaciji u Šibeniku, koja se iz dana u dan zaoštavala i postajala sve neugodnija, a ne imajući vijesti od naše ekspedicije, naš revol. odbor, po svestranom pretresanju svih okolnosti, pošto je došao do uvjerenja da se ovako dalje ne može, na svojoj plenarnoj sjednici od 28 oktobra 1918 g. odlučio:

1) da se 31 oktobra 1918 g. u noći izvrši revolucija,

2) da poslije zauzimanja ratne baze taj čin radiogramom javimo Antanti, s molbom da čim prije iskrca u Šibeniku srpsku ili američku vojsku. Time smo htjeli da predusretimo eventualno iskrcavanje talijanske vojske, koja nam iz shvatljivih razloga nije bila poželjna,

3) da se naš zaključak stavi na zna-

nje pretsjedniku mjesnog odbora Narodnog vijeća u Šibeniku, dru Smolčiću, pošto uslijed kratkoće vremena nije bilo moguće da o tome izvjestimo političko vodstvo u Zagrebu.

Saznavši za našu odluku, pozove nas dr. Smolčić na dogovor za 30 oktobra na večer. Na taj sastanak pozvali smo i naš širi revol. odbor i povjerenike, a osim toga i članove revol. odbora gradjana.

U ime našeg revol. odbora, Tkalčević upozna prisutne iscrpno sa stanjem revolucionarne organizacije mornara, te obrazloži nemogućnost daljnjeg odlaganja revolucije i usprkos neobjašnjivoj činjenici, što od naše ekspedicije u Italiji nemamo nikakvih vijesti. Rendić izvjesti zatim o stanju revol. organizacije gradjana, te se i on, u ime gradjana, izjasni za naše stanovište i odobri našu odluku. Svi prisutni članovi revol. odbora bili su složni u tome, da odlaganja više ne može da bude i da treba odmah stupiti u akciju.

Zatim uzme riječ dr. Smolčić. On nam skrene pažnju, da u gradu postoji mjesni odbor Narodnog vijeća, koji da nosi svu odgovornost za sve što se dešava u gradu. Zato on kao pretsjednik ove narodne vlasti traži od nas, da ništa ne poduzimamo bez prethodnog odobrenja te narodne vlasti. On ne može da usvoji našu odluku i ne pristaje na to, da se revol. udar izvrši bez znanja i odobrenja Narodnog vijeća u Zagrebu. Već i radi toga, da grad ne strada bez potrebe. On da u principu nije protiv izvršenja naše odluke, ali traži od nas kategorički da se odloži izvršenje dok ne dobije instrukcije iz Zagreba, koje da će hitno tražiti. Medjutim, mi smo svi bili za to, da se revolucija bezodvlačno izvrši i obrazlagali smo mu potrebu naše akcije, i opravdanost našeg gledišta. Videći upornost našeg zahtjeva dr. Smolčić izjavi na to, da se revol. odbor mora njemu, kao pretsjedniku narodne vlasti, bezuvjetno pokoriti, jer je Narodno vijeće priznata najveća vlast u zemlji.

čekovnog računa 36.789. — Pretplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Masarykova ul. 28a II broj telefona 67-80. — Za uredništvo odgovara IVAN STARI, Zvonimirova ulica 48. III. kat. — Tisak: Stečajnica

Zemljoradniku i radniku

Čvrsti gumeni opanci sa pojačanim kaišom, vrhovima i petom. Čvrstoća trajnosti i nepromotivost odlike su ovoga opanka. Svi brojevi muški Din 29— ženski Din 25— dječiji Din 19—

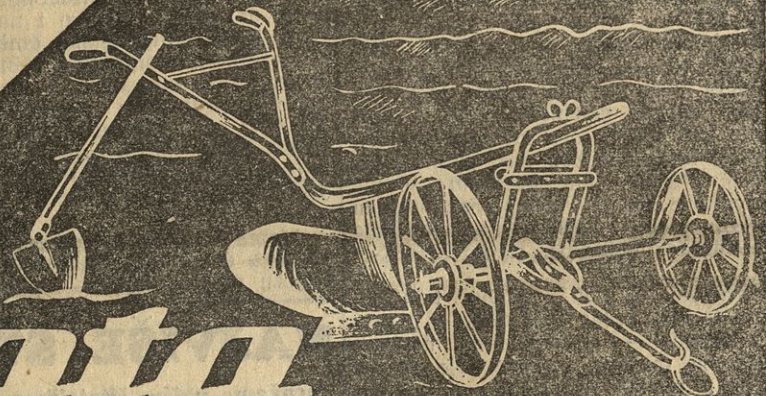
Lakirani gumeni opanci sa pojačanim kaišom najbolja obuća za radnika i zemljoradnika. Osobito se odlikuju čvrstoćom, trajnošću i niskom cijenom. Svi brojevi muški Din 29— ženski Din 25— dječiji Din 19—

Guma je jedini materijal, koji ne propušta vodu. Radnik koji obavlja posao u polju, u šumi ili po kanalima ne može biti bez ove čizme. Prodajemo i lakovane čizme i to, sve brojeve, po novoj sniženoj cijeni za Din 79—

Cipele za radnika i zemljoradnika, od jake kravine, sa nepoderivim gumenim djonom. Namijenjene su za štramac, imaju širok oblik, i u njima se vrlo udobno hoda.

Istra

Prirodno, mi nismo htjeli, iako smo mogli, da ne vodimo računa o takovoj kategoričkoj izjavi, i da dodjemo u opreku sa političkim vodstvom. Naša ranija odluka je uslijed toga izmijenjena, s tim da sačekamo daljnje instrukcije iz Zagreba.

Sutradan, medjutim, 31 oktobra 1918 god. ujutro, saznasmo za događaje u našim političkim centrima i bilo nam je jasno, da je dvojnoj monarhiji kucnuo zadnji čas i da ona izdiše u samrtnom hropcu. Naš se revol. odbor odmah sastane u hitnu sjednicu, na kojoj donese odluku, da se odmah ide komandantu ratne luke, admiralu Schwarzlu, i traži predaju ratne luke.

Petretić naredi hitnu pripravnost naših ljudi na svim jedinicama i objektima, a zatim odosmo svi: Petretić, Mileta, Tkalčević, Stanić i ja k admiralu. U komandi nas sačekaše, već spremni, poručnik fregate Biber i podoficir Mislser. Pretstavismo se admiralu kao članovi revol. odbora mornara i zatražismo od njega, da nam preda ratnu luku.

Onaj momenat, kad smo ušli u admiralovu radnu sobu, ostat će mi uvijek urezan u duši. Stari admiral, visok, malo pogrbljen, diže se iza pisaaeg stola, i podje nam par koraka ususret. Tkalčević i ja stojimo prema njemu, a naš plečati Stanić na vratima, kao Cerberus. Objasnismo mu svrhu naše posjete.

Stari admiral gleda nas pogledom izgubljenim u daljinu... Kao da ne shvaća pravo, šta se oko njega dešava. U izgubljenom njegovom pogledu zrcalila se velika bol. U onom jedinom kratkom momentu mora da je u svojoj rastrganoj duši proživio sav svoj dosadašnji život, svoje vjerno i predano služenje njegovog carskom i kraljevskom veličanstvu. Vidio je djelo, na kome je za cijelog svog života i sam pomagao graditi, odjednom porušeno, uništeno... I bilo mi je starca žao. U istinu, žalio sam ga u taj mah. Pa i sam drug Tkalčević, kao da je osjetio moje misli, moje saosjećanje sa starcem-čovjekom, nastupao je sa taktom i poštovanjem.

— Molim, molim, gospodo... Sad imate vašu... jugoslavensku mornaricu... — izgovori stari admiral glasom punim tuge, i čini mi se kao da se u onom času još više pogrbio. Zatim, umornim korakom izadje iz komande i povuče se u svoj stan u Mandalini.

Mi smo, istoga dana, sa pretstavnikom Narodnog vijeća, Markom Stojićem, preuzeli sve ratne jedinice i objekte.

Sa reorganizacijom, sada jugoslovenske, ratne baze počeli smo odmah. U sporazumu s odborom Narodnog vijeća postavljen je za komandanta ratne luke poručnik fregate Biber, a njegovim pomoćnikom poručnik bojnog broda Angjeli, kojega smo poznavali kao dobrog Slavena, sa kojim smo mogli uvijek računati. Od članova revolucionarnog odbora preuzeo je Tkalčević komandu mjesta, Petretić zapovjedništvo gradske garde, ostali članovi razne dužnosti, a ja sam preuzeo neku vrst dužnosti »šefa štaba« u našem »Jugoslavenskom pomorskom zapovjedništvu« (komanda ratne baze). Već 2 novembra 1918 g. izišla je prva »dnevna zapovjed« naše komande ratne luke, koja je već redovito funkcionirala.

Kod preuzimanja ratne luke morali smo da računamo i sa otporom mađarskoga bataljuna. Njihovi oficiri povukli su se bili 31 oktobra u logor i naredili pripravnost bataljuna. Medjutim, ni mi nismo stajali prekrštenih ruku. Hitno smo formirali jaku četu mornara, pojačanu sa nekoliko mitraljeza, i postrojili je na Poljani. Istovremeno naredjeno je bateriji »Sv. Ivan«, koja — kako sam na drugom mjestu istakao — dominira logorom, da budno motri na logor i da na prvi sumnjivi pokret otvori topovsku i mitraljesku vatru na bataljun. Naša četa stajala je u pripravnosti na Poljani i čitavu noć između 31 oktobra i 1 novembra, spremna, da, ako ustreba, stupi u borbu. Stvar je, medjutim, likvidirana mirnim putem. Komandant bataljuna izrazio je želju, da se bataljun evakuira, te je slijedećeg dana transportiran parobrodom na Rijeku.

Na ovom mjestu dužnost mi je da naročito ukažem na požrtvovnu saradnju braće Čeha i u ovim danima prevrata. Njihova discipliniranost bila je uzorna, a požrtvovanje svake hvale vrijedno. U prvom redu treba istaknuti vidnu ulogu dra Stanislava Lanjara, šefa liječnika u mornaričkoj bolnici u Mandalini. Dr. Lanjar je, po vlastitoj inicijativi, formirao jaku četvu čehoslovaka-vojnika u Šibeniku, potpuno je opremio i stavio je na raspoloženje našoj komandi.

KONAC